

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra bohemistiky

Kateřina Rožnovská

Pohřební kázání Jiřího Dikasta

(edice a komentář)

Jiří Dikast's Funeral Sermons

(edition and commentary)

Magisterská diplomová práce

Ediční a nakladatelská praxe

Vedoucí práce: Mgr. Jana Kolářová, Ph.D.

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní všechny použité prameny a zdroje.

V Olomouci 6. 4. 2021

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce, Mgr. Janě Kolářové, Ph.D., za cenné rady a komentáře, a především za laskavý a lidský přístup.

Rovněž bych ráda poděkovala doc. PhDr. Karlu Komárkovi, Ph.D., za přínosné konzultace, jež mi poskytl.

OBSAH

Úvod	5
<i>Pohřeb urozeného pána, pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy</i>	7
<i>Kázání při pohřbu Jana Primusa z Zvířetína</i>	21
<i>Pohřební kázání při křesťanském pohřbu urozené a vzáctné paní Barbory Flodtovy</i>	35
Ediční poznámka	43
Doprovodný komentář	58
Jiří Dikast	58
Pohřební kázání Jiřího Dikasta	62
Závěr	70
Anotace	71
Resumé	72
Seznam zdrojů	73
Seznam obrazových příloh	79

ÚVOD

Převratné změny, které přinesl raný novověk, poznamenaly mimo jiné také způsob loučení se se zemřelým. S příchodem německé reformace a vlivem reformátora a kazatele Martina Luthera se v průběhu 16. století podstatně mění způsob promluvy nad mrtvým tělem. Zatímco při katolických pohřebních obřadech bylo cílem přinést spásu zesnulému, protestantská církev se prostřednictvím svých kázání snaží zajistit zejména útěchu pozůstalým. Tuto tendenci lze pozorovat také v pohřebních kázáních novoutrakvistického kněze Jiřího Dikasta.

V této diplomové práci se pokusíme zpřístupnit čtenářům tři Dikastova pohřební kázání z počátku 17. století v podobě moderní edice. Konkrétně kázání nad Kryštofem Trčkou z Lípy, Janem Primusem ze Zvířetína a Barborou Flodtovou rozenou Nosticovou z Belvic.

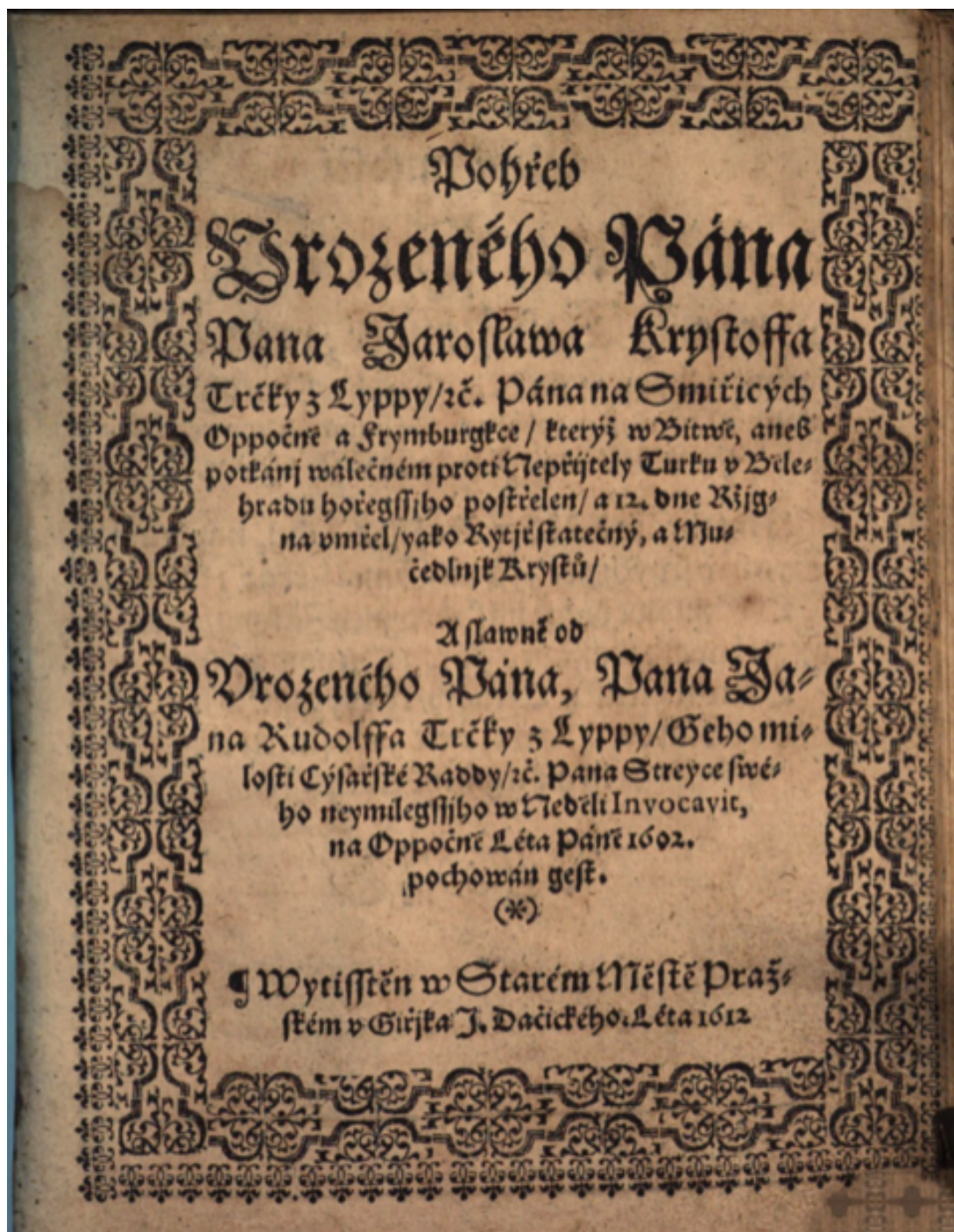
Zásadní částí této práce bude ediční zpracování vybraných textů. Cílem edice bude přepis jednotlivých kázání do novočeského pravopisného systému, a to tak, abychom zachovali zvukovou podobu jazyka a jeho tvaroslovná specifika, a to dobová i nářeční.

Uplatněné ediční zásady shrneme v *Ediční poznámce* připojené za texty. Vycházet budeme zejména ze zásad formulovaných v teoretických studiích Jiřího Daňhelky (1985) a Josefa Vintra (1998). Inspiraci však budeme hledat také v novějších edicích raně novověkých textů, především od Hany Bočkové (2017), Jiřího Justa (2011) nebo Jana Malury (2019). Dřívějších pokusů o ediční zpracování Dikastových textů si nejsme vědomi.

Domníváme se, že námi předkládané texty jsou pro dnešního čtenáře svým lexikem poměrně dobře srozumitelné, nepocítíme tedy potřebu přikládat samostatný slovníček pojmů. Několik málo výrazů, které by mohly být problematické, stručně vysvětlíme v poznámkách pod čarou. Za ediční poznámku však připojíme krátké vysvětlení vybraných reálií.

V doprovodném komentáři se pak pokusíme čtenářům stručně přiblížit osobnost autora těchto kázání, Jiřího Dikasta. Následně budeme věnovat pozornost také samotným kázáním. Předpokládáme, že mezi nimi nalezneme výraznější rozdíly, neboť se v případě Kryštofa Trčky z Lípy jednalo o hrdinskou smrt v boji s Turky,

u Jana Primuse o náhlou smrt malého dítěte a u Barbory Flodtovy o vysvobozující smrt ženy po dlouhé nemoci.

Obr. 1 – Titulní list kázání nad Jaroslavem Kryštofem Trčkou z Lípy

Pohřeb
urozeného pána,
pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy

etc., pána na Smiřicích, Opočně a Frymburce, kterýž v bitvě aneb potkání válečném proti nepříteli Turku u Bělehradu hořejšího postřelen a 12. dne října umřel jako rytíř statečný a mučedlník Kristů.

A slavně od
urozeného pána, pana Jana
Rudolfa Trčky z Lípy, Jeho Milosti císařské rady
etc. pana strejce svého nejmilejšího v neděli *Invocavit*¹
na Opočně léta Páně 1602
pochován jest.

(*)

Vytištěn v Starém Městě pražském
u Jiříka J. Dačického. Léta 1612

¹ (též *Invocavit*), první postní neděle

[#1] Ku potěšení

Její Milosti

urozené paní, paní Veroniky Valdštejské, rozené Trčkovně z Lípy, na Zěhušicích a Chotusicích etc. vlastní paní sestry dobré a veliké paměti urozeného pána, pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy etc.

Matyáš, vůdce Božího lidu, napomínal synův svých před svou smrtí, řka: 1 Machabejská 2. Ó synové, budte následovníci zákona a vydávejte životy vaše pro zákon otcuov vašich a pomněte na skutky otcuov, kteréž činili v svých národech, a vezmete za to slávu velikou a jméno věčné.

[A ii #2]

Mnohá a rozličná shromáždění nám Bůh činí: Někdy shromáždění veselá a někdy smutná. A to k jednomu cíli. Nebo všech shromáždění pobožných jest ten cíl, abychom srdce svého k Bohu pozdvihli a vzdechli: Tys Bůh náš a my jsme lid tvůj.

Tertullianus dí: Myť se scházíme do shromáždění svatého, abychom modlitbami svými jako vůkol objímali Pána Boha. A takové nutkání a tlačení na Pána Boha jest jemu milé. Máme-li shromáždění k svadbám, k Bohu se přiznáváme, že od něho požehnání máme.

Máme-li shromáždění při svatém křtu dítek, k Bohu se přiznáváme, že Bůh jest otec náš a my dítky jeho.

Máme-li shromáždění k službě slova Božího a chval jeho, k Bohu se přiznáváme, že on pastýř náš a my ovce jeho, poněvadž hlas jeho slyšíme a za milost prosíme.

Máme-li shromáždění ku pohřbu mrtvého, jakož dnes máme, pobožné a slavné shromáždění ku pohřbu urozeného pána, pana Kryštofa Jaroslava Trčky z Lípy, na Opočně a Smiřicích, Jeho Milosti císařské nejvyššího lejtemnanta² nad tisíci koňmi království Českého. Tu se také k svému Pánu Bohu přiznáváme, že ruka Boží nad námi vládne, my k jeho rozkazu stojíme, mrtvé jemu dáváme a duše své v ruce jeho, jsouc živi, poroučíme. Kdo z nás tak tupý a ukrutný jest, aby při takovém shromáždění neřekl: V ruce tvé, Pane, poroučím ducha svého.

² (zde také lejtenant) lajtnant, vojenská hodnost, poručík

Ale aby toto shromáždění nebylo bez naučení a potěšení, předneseme sobě tyto čtyři věci k rozjímání:

I. Nejprvé, jestli smrt naše zavřít v ruce aneb v mol[#3]ci člověka?
Není. Nebo jakož jest Pán Bůh pán a dárce života, tak také má svobodnou moc nad smrtí člověka, jakož volá: A mám klíče pekla i smrti. A jakož Zjevení I.
uložil, kdyby komu měl dáti začátek života, tak kdy smrt. Odtud David: Žalm 39
Dej mi znáti, Hospodine, konec života mého a odměření dnů mých jaké jest, abych věděl, jak dlouho trvati mám. Tak i Job: Vyměření jsou dnové Job 14
jeho, počet měsícův jeho u tebe jistý jest a cíle jsi jemu položil, kterýchž by nepřekračoval. Opět: Ty přivodíš na to člověka, aby zetrín byl, říkáje: Žalm 90
Navrať se zase, synové lidští. Řízením tedy a uložením Božím to jde, že lidé z světa odcházejí. Nejde to vůli lidskou, jakž David dí: V rukou tvých Žalm 31
jsou časové moji. A jakž otec David o tom smyslil, tak i syn jeho nejmoudřejší, král Šalomoun: Jest čas narození i umírání. Kdyby smrt šla Eklesiastes 3
z vůle aneb podílení, aneb uložení některého člověka, aneb pána, mohli bychom naříkati, ale jde z uložení a podělení Božího. Kterakž můžeme spravedlivě na Boha naříkati, zdali Bůh nemůže v svém činiti, jak chce? Matouš 20
Neboť on panuje nad životem i smrtí. Jestli smrt těch hovádek v moci Boží, Římanům 4
kterakž by život náš nebyl v svobodné vůli Boží? Jestli komu zlata anebo stříbra půjčíme, od něho zase směle požádáme v ten čas, do kterého sme mu ho půjčili. Tak Bůh svobodně a spravedlivě od nás našeho života žádá, pokud ho nám propůjčil. Ten čas sám Bůh zná. David: Ty znáš každé Žalm 139
sednutí mé i povstání mé. Jakož pak stráž rozdělána jest na bdění, jak život náš rozdělen jest na bdění. A Pán Kristus: Však dvanácte hodin za den jest. Žalm 90
Den jest rozdělen na hodiny, tak život náš na léta, měsíce, dny a hodiny. Jan 11
Neníť moudrosti, rozumnosti, ani opatrnosti, ani rady proti Pánu Bohu. Přísloví 21
Jakož běh u slunce žádný nemůže zdržeti a zastaviti, tak běhu života a l
[A iii #4] smrti naší. Znalí to i pohané, jako onen Pindarus: Osudí (bohův) Pindarus
ani oheň, ani měděnná zeď zastaviti nemůže. Co on o osudí řekl, to my Jozef
o radě a opatrování Božím. Jozefa bratři prodali, aby nad nimi nepanoval, Genesis 3
ale tím radě Boží sloužili, aby on, zvýšen jsa, nad nimi panoval. Farao Farao
utisknouti chtěl lid Izraele, aby zmenšen byl, a on zrostl. Saul chtěl zabiti Saul
Davida, ale přede došla rada Boží na něm. Achab chtěl ujíti smrti, oblékl

se v roucho prostého vojáka a svlékl roucho královské, a však předce zastrelen. Kuň strojen bývá ke dni boje, ale Páně jest vysvobození. Přísluví 21

Nebude-li Pán ostříhati města, na darmo bdí strážný. K válce potřebí lidu pěšího, rejtharů³, hejtmanů, špehěrů, peněz, zbroje, zbraně, střelby, profantů⁴, potrav, pasu. Kdož by bez toho chtěl bojovati, Boha by chtěl pokoušeti, však vítězství od Boha. Ten některé zachovává a jiné raniti dopouští. Znal to Joab, hejtman Davidů, když řekl: Bratře Abizaj, posiliž se a buďme udatní, bojujíce za lid náš a za města Boha našeho. Hospodint' pak učiní, což se mu dobře líbiti bude. Jestliže vrabci nehynou a vlas s hlavy naší nezprchá bez vůle Boží, takž v potýkání kryksman, soldát, bez Božího opatrování nepadá. Jednak vítězství k nám, jednak od nás se odvrací, to vše Božím opatrováním. Žalm 27
2 Královská 10

Řekne někdo: A slíbil Pán Bůh zachovati? Kdo z nás zachovává to, což Bůh přikazuje? A vždyť za zákon Boží bojují? Jest tak. Ale Pán Bůh sliby tělesné zůstavuje v své vůli, jak by znal k slávě své a k našemu užitku, co potřebí býti. Leviticus 2
Deuteronomium 28

Tak tento pán Božím řízením a vůli jeho touto smrtí poctivě padl před nepřitelem a umřel a věčné jméno sobě spůsobil. A vzactnější jest jméno dobré, poctivé a heroitské, I [#5] než bohatství veliké. A divný jest to Boží soud, aby smrt uložená na nás dokročila, aby moc lidská ji⁵ zastaviti nemohla. Přísluví 22

Onen Julius císař měl mnohé výstrahy své smrti, však nemohl jí ujíti. Za večerí disputoval, který nejlehčejší jest spůsob smrti? Odpověděl: Že náhlý, brzký, nenadálý, rychlý. Kdyby byl křesťan, dobře by disputoval. *Julius Caesar*

A proč v litanii voláme: Od smrti náhlé vysvobod' nás Pane? Rozuměj, abychom náhle nebyli zachváćeni v hříšících a v nekajícnosti.

Kněz jeho Juliusovi předpovídal první den měsíce března nešťastný jemu: on to potupil. Nebo potřikrát srdce v hovadu nenalezl, když zabito bylo k oběti.

Manželka jemu mluvila, že ho viděla na svém klinu ranami zbodeného, prosila, aby na rathauz římský ten den nechodil: potupil to.

³ (těž reitar); voják na koni

⁴ zásoba nebo zásobárna potravin

⁵ V originálu *ji*; z důvodu odlišení akuzativu zde krátíme na *ji*.

Co víc: Jeho přítel jemu cedulku napsal, že se Brutus a Kassius spikli, aby ho zabili.

On přijav tu cedulku šel s ní na rathauz, a nečetv ji, podal Brutovi, domnívaje se, že je psaná o nějakou obecní věc. Tu Brutus poznav, že jejich liga⁶ a punt⁷ pronesen, vstal s svými a třímecítma ranami na rathauze Juliusa zamordovali: Tot' osudí nevyhnutelné. Odtud smrt slove proud, že prudce běží též provazcové smrti. Žalm 24
Žalm 16

Alexander král nejvíce dal sobě to předkládati, že jest člověk smrtebný, tak že pacholátko stávalo před jeho stolem a říkalo: *Memento te esse hominem mortalem*. Pamatuj, ó králi, na to, žes smrtebný. A na lovu uhoniv jelena, kterýž měl na sobě zlatý prsten, an byl zavěšen před mnoha věky, nařikal, že tak člověk dlouho nemůže živ býti. Ani bystrost, ani umění člověka od uložené smrti nevysvobozuje. Vypisuje se, jací střelci byli Domitianus a Commodus císařové, že toul⁸ střel vystříleli skrze prsty služebníka, bez | [#6] ublížení jeho, však padli. Alexander
Domitianus
Comodus

Z pokolení Benjaminova sedm set střelců vycvičených bylo, že se vlasu nechybili: však padli. Judicum [Soudců] 20

Tak tuto v potýkání s nepřátely nebylo žádné lidské neopatrnosti, jak Jeho Milosti nejvyššího pána, pana Henricha Matyáše hraběte z Thurnu, tak Jeho Milosti nejvyššího lejteňamta: *Ambo animis, ambo insignes praestantibus armis*.⁹ Jako lvové opatření byli silou a zmužilostí. Netoliko jiných napomínali a sami se neukrývali, ale sami se heroitsky chovali. Však padl tento jako lev, jako srnec milý.

Severus císař říkával: Tak mi se zdá, že jsem všem i sobě býti mohl všecko, však mně to nic neprospělo. Tak my se vůli Boží poddávati máme: Buď vůle tvá. Severus imperator

Znali to i pohané, že Pán Bůh buď štěstí, buď neštěstí dává. Jako onen král Philippus Macedo znaje, že život i smrt, štěstí i neštěstí od bohův, když mu jednoho dne tři noviny radostné přinesli. Philippus Macedo

⁶ spolčení

⁷ spiknutí

⁸ (těž tůl, toulec); dutá objímka, do níž se zasazuje násada nebo držadlo zbraně

⁹ Citát z Vergiliovy Aeneidy (Kniha XI, verš 292): „Oba dva chrabrým duchem a výborným prosluli bojem.“ (Přel. Otmar Vaňorný, Praha: Svoboda 1970, s. 339).

1. Že v Olympickém turnaji, kterýž v pěti letech obyčejně držán býval, vítězem zůstal.
2. Že Parmenio hejtman jeho Trojanské porazil.
3. Že manželka jemu syna porodila, řekl: Ó milí bohové, prosím vás, abyste mne v tak velikém štěstí nějakým mírným a snesitelným neštěstím, abych nespýchal, poskrotili.

Tak tuto po mnohém štěstí neštěstí nešťastně padlo na tohoto pána losem Božím, od kteréhož ani doma zachován býti, aniž od toho odveden býti mohl, aniž se takové nešťastné smrti děsil. Chtěje jeden odvesti druhého, aby marinářem¹⁰ nebyl, předkládal jemu nebezpečnoství moře a ptal se ho: Děd tvůj jak zahynul? Odpověděl, na moři. A otec jak zahynul? Také na moři. Řekl: A ty se moře nebojíš? Ptám se zase tebe: Kde tvůj děd umřel? Doma na posteli. A otec? Též na posteli. A což ty se nebojíš postele? Tim dávaje znáti, že se smrti žádný nebojí: ani doma, ani na moři, ani v ležení. Jakákoli, kdekoli, smrt přijde, věrného v nebe vede.

De nauta et rustico

II. Jestli jeden a týž způsob smrti? Není. Ale některého způsob smrti jest jiný a jiného jiný. Jak kryksman Samson jsa oslepený od nepřátel zahynul, víme.

Samson

A jak král Ochoziáš? Skrže mřížmi paláce svého letního padl a potom umřel. Jak onen Héli? Upadl z stolice a umřel. Jak onen Sedechiáš král? Oči jemu vyloupili a okovy svázavše do vězení zavedli, a tam umřel. Jak onen veliký pán v Dunaji? Jiný s koně spadl a od té rány umřel. Jak onen st'at i ruka ut'atá?¹¹

Ochoziáš

Král Héli

Za naší paměti

Neutrám těm velikým králům a panům, ale ukazují, že rozličný způsob smrti jest. Ale tento umřel smrtí heroickou, v potýkání raněn, až jeho tělo i roucho ve krvi zbroceno. Za jakouž smrt Pán Kristus se nestyděl. O čemž: Kdož jest to, jenž se béře v ubroceném rouše? Jáť sem kterýž¹² mluvím spravedlnost. Proč tak červené roucho tvé a oděv tvůj, jako toho, kterýž tlačí v presu? Pres sem tlačil sám. Já pravím, tlačil sem nepřátely

Izaiáš 63

¹⁰ námořník, lodník

¹¹ Je velmi obtížné na základě těchto zmínek identifikovat, které konkrétní osobnosti zde má Dikast na mysli. „Velikým pánem“, který zahynul v Dunaji, by snad mohl být Ludvík Jagellonský, jenž se utopil v podunajských bažinách na útěku z bitvy u Moháče roku 1526.

¹²] kterýž

v hněvě svém, až stříkala krev na roucho mé, a tak všecken oděv svůj sem zkálel.

A Jákob o Júdovi: práti bude v víně roucho své a v červeném víně oděv svůj. Genesis 49

A prorok rány Kristovy vypisuje a snížení jeho. Jestližeť rány Kristovy jsou, sláva jeho, an je ukazoval i po svém z mrtvých vstání. Takéť rány, kteréž věrní a praví rytířové vzali od nepřítele pro Krista a lid jeho, jsou jim poctivost a sláva. Neumřel tento pán v utíkání jako Absolon, kteréhož Joáb trojím kopím prohnal. Nepadl tento [B #8] pán, když bral lakomé kořisti jako onen Achan. Nepadl jako Holofernus v rozkoši nezřízené, kterémuž Judit hlavu s'ala. Ale umřel jako udatný Hektor. A byť byl živ déle, mohl by hnáti nepřátely jako Hektor Řeky. Izaiáš 93
2 Královská 18
Jozue 7
Judit 13

Neumřel v zahálce neb v obžerství při hodech jako onen král Baltazar. Ten maje brániti města proti nepřítelům vydal se v hody, na nichž zamordován a město vzato. Daniel 5

Neumřel z strachu a leknutí svého tyranství nad svými jako onen Theodorikus král Gothův, když tyransky dal zamordovati Boetia Symmacha nespravedlivě, přinesli jemu jeho dvořané mezi jinými krměmi na míse hlavu vařené štiky, kteréž tak se lekl, že se domníval, že jest hlava toho Boetia aneb Symmacha, a tak z leknutí umřel. *Theodoricus rex Gothorum*

Nebývá to každému vojáku dáno, aby kryksmansky aneb heroitsky padl a umřel. Kolikrát v potýkání, v bitvě, v šermicly poctivém bývá, však nepadá a jiným časem mizerně hyne. Abner, silný voják a hejtman, však nepadl v bitvě, ale Joáb s nim ulisně mluvil a udeřil jej mečem v páté žebro a umřel. 2 Samuelova 3

Ale tento pan Trčka z Lípy heroitsky umřel dav se rád pro poctivost svou a vzdělání křesťanstva proti tomu ouhlavnímu a krve křesťanské žízlivému nepříteli, Turku, potrebovati skrze nešťastnou hodinu u Bělehradu hořejšího v potýkání s nepřítelem z houfu tureckého postřelen, tak že je od takového smrtného ranění 12. dne měsíce října v ležení život svůj svatě v Pánu Bohu dokonal a jako poctivý rytíř a obhájce víry křesťanské umřel. Léta Páně 1601.

Na ten den v rozdílných letech umřel císař Maxmilián Druhý. V ten 1576
den císař Rudolf za císaře vyhlášen.

V ten den Rudolf kníže švábské proti Jindřichovi I. [#9] IV. za císaře 1080
volený, ztratil v bitvě pravou ruku a umřel. V ten den padl před nepřítelem 1474
Oldřich z Pernštejna. V ten den pan Vratislav z Pernštejna, nejvyšší kanclíř
království Českého v kostele svatého Víta na hradě Pražském pochován.

Tento pán *Occubuit, pulchramque adiit [p]er¹³ vulnera mortem.*¹⁴

Alexander jak veliký věci činil? Však mizerně v nemírném *Alexander Macedo*
a neskrovném pití vína umřel.

Neumřel, jako by byl opuštěn od svého tovaryše a Nejvyššího. *Eneas*
Byl-li jest jeho nejvyšší jako Eneáš, byl tento jeho jako silný a věrný *Achates*
Achates. Byli sobě věrní, jako onen Damon a Pythias. Jeden z nich *Damon*
odsouzen byl na smrt, ale chtěje přátely navštívit, druhý za něj slíbil, *Pythias*
nepřijde-li ke dni tomu, že sám za něj tu smrt podstoupí. Ale právě k té
hodině navrátil se, tak že Dionyzius tyran tomu se podivil a prosil jich, aby
ho za třetího tovaryše přijali.

Neumřel maje bojovati a šermiclovati a bdíti proti nepříteli, aby
spal, a v tom snu aby zamordován byl.

Iphikrates pán a hejtman aténský, když opanoval Korint proti *Iphikrates*
nepřátelům a našel vartýře¹⁵, an spí, kopím jej prohnal. A když někteří za
nehodný skutek jeho pravili býti, odpověděl: *Qualem iuveni talem reliqui.*
Jakého nalézám, takého nechávám. Ale není tento nalezen spící, ale bojující
a šermiclující, a tu jako věrný rytíř raněn, tak že mohl říci: Boj výborný *Timoteovi 4*
bojoval sem, běh sem dokonal, víru sem zachoval.

Řekl by někdo: Mohl doma zůstat, nebyl by zahynul. Odpovídám
z podobenství: Kdo se na moři plaví, buď že v šífu¹⁶ sedí, buď že jí, buď že
pije, buď že spí, buď že chodí, I [B ii #10] šíf předce plyne. Tak že bychom
i v truhle doma leželi, buď v táboře useděti chtěli, buď v potýkání byli,
život náš předce jako šíf plyne.

¹³] ger vulnera

¹⁴ Překl. *Ulehl a skrze zranění přijal krásnou smrt.*

¹⁵ hlídač, stráž

¹⁶ loď

Opět by někdo řekl: Umřel by doma, ale toto v ležení vojenském umřel. Odpovídám: Taková hnutí umyslové a předsevzetí od Boha sou. Neučinil toho z nouze neb kvůli přátelům, ale z vnuknutí a puzení Ducha svatého.

Byl jest ten rod starožitný, vždycky válečný a bojovný, přistoupiv k tomu rod panův z Žerotína.

A tak umysl jak urozeného pána, pana Viléma Trčky z Lípy etc. veliké paměti, tak pana Jaroslava Kryštofa Trčky, bratra jeho, byl z Boha.

Onen Cyrus syn Rambíza a Mandanes, hned z dětinství své heroitské a královské činy ukazoval. Cyrus

Tak onen Alexander Veliký byv mládenček, otec jeho, Filip Macedonský, měl koně Bucifala za sedm tisíc a osm set, kterýž živ byl třidceti let, tak vzteklého, že žádný z dvořanů královských na něj vsednouti nesměl. Alexander okrotil jej sobě a na něj vsedl. A když z něho ssedl, přišel k němu otec Filip Macedonský, políbil ho a řekl: Můj milý synu, hledej sobě království rovného. Nebo Macedonské království pro tebe jest uzké. Což potom v skutku se stalo. Bucephalus

Takový byl duch Davida proti Goliášovi, ješto bratr ho trestal, že z všetečnosti to učinil. Tak Gedeona. Tak Jefta, tak Samsona, hnutí byla Ducha Božího. Řekl: Necht' umře duch můj s Filištýnskými. To bylo hnutí a ponuknutí Ducha Páně. Tak hnutím Ducha svatého tento pán dal se potřebovati k té válce. Jako učedníci nejvyššího hejtmana a Spasitele Pána našeho Jezu Krista, opustivše všecko následovali ho proti království Satanovu. David
Gedeon
Jefte
Samson
Judicum [Soudců] 16
Discipuli Christi

Řekl by někdo: Nebyl tomu obvyklý. Odpověď: počal ho Hospodinů ponoukati. I zdali Bůh jest přivázán, aby toliko zkušeným dával vítězství? Dává Pán Bůh mnohokrát vítězství i těm, kteří prvé nikdy nepřítel neviděli. Judit 13

*Mantius*¹⁷ *Capitolinus*, ten v šestnácti letech dobrovolně se dal potřebovati Fraňkům, tak že dvadcti tři rány od nepřítel na svém těle vzal. *Mantius Capitolinus*

¹⁷ Správný zápis jména je zde (Marcus) Manlius Capitolinus.

Město Řím bylo vzato: On Římany na zámku Capitolium obhajil a odtud sloul Capitolinus, kterémuž dům na zámku dali, čehož jiní dojiti nemohli.

Tak Saulovi proti Filištýnským, tak Davidovi, mládenečku, kterýž zpíval: požehnaný Hospodin, kterýž učí ruce mé k boji a prsty mé k bitvě. *Žalm 143*

Řekne někdo: Málo toho rodu. Fabiuv rod v Římě byl znamenitý a veliký, že jich v jedné bitvě tři sta šest pojednou padlo: jeden maličký z toho rodu živ doma zůstal. Toť hle doufali v široce rozložený rod. *Fabii*

Ačkoli pak před nepřítelem svým padl, jako pan a rytíř poctivý, však vždy dal to jemu Pán Bůh, že viděl z strany své lidu křesťanského vítězství a vzetí z rukou nepřítele vzáctné pevnosti Bělehradu. Viděl porážku svých nepřátel. Onen Epameinóndás, nejvyšší hejtman Thébanských, když proti Lakedaimónským bojoval, jsa postřelen po chvíli zkřikl: Kdo vítěz? Řekli: Tvoji vítězí. Vytrhl střelu z svého těla a vesele umřel. *Epaminóndás*

A jedna žena lakedaimónská, když ji oznámili, že syn její padl před nepřítelem, řekla: Chválím vás bohové, že sem porodila toho syna, kterýž by život svůj vynaložil pro svou i [#12] vlast. Nebo sme se nezrodili sobě samým, ale Bohu, vlasti a přátelům svým.

III. Jestli pohřeb takových poctivých kryksmanův dobrá a poctivá věc? Veliká a chvalitebná jest pobožnost těch, kteří se starají, aby své milé přátele po bitvě pochovali. Nebo David chválil a požehnaní dal mužům jabenským, že Saule a Jonatu vzali z pole nepřátel a pochovali je: Požehnaní jste vy před Hospodinem, že jste učinili milosrdenství pánu svému, pochovavše ho. Učiní s vámi také milosrdenství Hospodin a pravdu. *Iabenses*

A když Samson padl mezi nepřátely, přišedše přátelé našli tělo jeho mezi hromadou zbitých a pochovali ho v hrobě otcově. A Jozef prosil, aby ho neb kosti jeho vzali a přenesli do země zaslíbené. A Pán Kristus jsa raněn pro nás slavně pochován. *Judicum [Soudců] 1[6] Jozef Genesis 5[0]*

Když Achilles Hektora zabil, choval nepohřbeného dvanácte dni, až ho Priamos otec zlatem vyplatil. *Achilles*

Mezentius, ač bezbožný pohan a voják, prosil Eneáše, aby jeho tělo mrtvé dopustil vnesti do hrobu jeho syna a pochovati. *Mezen{ti}tius¹⁸*

¹⁸] Mezentitius

Tak tuto chvályhodná jest věc, že tento pán do této zemi jako své milé vlasti jest skrze laskavou péči a přirozenou náklonnost svého nejmilejšího pana strejce Jeho Milosti pána, pana Jana Rudolfa Trčky z Lípy etc. přivezen a v hrobě slavné paměti svého pana otce a paní matky slavné pochován jest. Ačkoli pak veliká potěšení proti smrti tohoto pána máme, kterýmiž se těšiti můžeme, o nichž níže, ale však smrti jeho litovati a plakati máme, že takový pán měl tak brzo před nepřítelem padnouti. Hoden toho byl, aby s svým nejmilejším bratrem, panem Vilémem k budoucím časům zachován byl. I

[#13] Jestli David Absolona litoval: Synu můj Absolone, synu můj, David litoval.
synu můj Absolone, ó kdybych byl umřel za tebe? Proč bychom my smrti Samuelova 18
tohoto pána nelitovali?

Tak Julius císař, když hlava Pompejusa, jeho nepřítele, před něj Julius plakal.
přinesena byla, nemohl se zdržeti od pláče. Nad to tuto, že tak brzo pominul Žalm 90
a hned rychle jako zaletěl. Ale Ty, o Synu Boží, dávejž království tomuto podobně vždycky pobožné, věrné a udatné rytíře, kteříž by jméno a slovo tvé, církev tvou křesťanskou a vlast svou zastávali a obhajovali. Padajíť mnozí před nepřítelem, že těla jejich pochovávaná nebývají. Aniž o těch zle smysliti máme.

Julius císař u Claudiána o takových dí: Země, co zplodila, to vše zas Claudi[a]nus
přijímá. Kdož hrobu nemá, od nebe přikryt bývá. Jestli pohan tak dobře mluvil o těch, nad to my vedlé slova Božího o věrných křesťaních.

Slovo Boží takto mluví: Hospodinova jest Země a plnost její, Žalm 24
okršlek¹⁹ Země i ti, kteříž obývají na něm. Opět: Ont' ostříhá všech kostí Žalm 34
jeho, ani jedna z nich nebývá zlámaná. A svatý Augustýn takto dí: Tot' duši Augustýn
věřící nic neškodí, že mnohokrát těla nepohřbená leží.

III. Jakou odplatu berou ti, kteří pro jméno svého Spasitele²⁰ a Ježíše Krista skrze takové nepřátely život tratí? V Olympií řecké byl *Templum Olympium*
chrám slavný a před chrámem byl háj k rozkošnému obývání vysazený, z kteréhož věnce pletli jako koruny a slavně korunovali ty, kteříž od nepřítele raněni byli.

¹⁹ okresek, ohraničený prostor (země, světa)

²⁰ V originálním textu *spásitele* – z důvodu ojedinělého výskytu upravujeme a sjednocujeme na *spasitele*.

Tak Publius Decius z dubu věncem zeleným korunován byl. Ten sebe i syn[a]²¹ jeho posvětil bohům, aby kdyby nad nepřátely svítěz[i]li²², zabiti byli. Pohané si mysleli, že takové duše heroitské po smrti do místa rozkoše se dostávají a veselí se. | *Decius*

[#14] Svatý Augustýn o Kleombrotovi Ambrociatským, když četl knihu Platonovu o takových dušech a jich rozkoši, že přes zed do moře skočil, aby tím dřív mezi ně se dostal. Hezeziáš mudřec Cyrenaiský tak mluvil o potupě smrti a o těch dušech, kteréž ctnostmi heroitskými ozdobeny byly, že mnozí poslouchajíce ho, sami sobě hrdla odjímalí, toliko aby tím dřív se k ním dostali, tak že Ptolemeus musil jemu tu školu zapověditi. Jestliže tak pohané smysleli, nad to my křesťané vedlé slova Božího o věrných. Nebo takto jim slovo Boží mluví: Drahá jest krev jejich před očima jeho. A opět: Drahá jest před očima Hospodinovými smrt svatých jeho. Apoštol: Neníť žádného odsouzení těm, kteříž jsou v Kristu Ježíši. A opět: Kdož by stratil život svůj pro jméno mé, nalezněť jej. *Cleombrotus*
Cyrenaiacus
Hegesius
Žalm 7
Žalm 116
Římanům 3
Matouš 10

Tys, Jaroslave, pro jméno Ježíše Krista opovážil se života svého, a stratils jej. Nalezneš tedy zase jej pro jméno Ježíše Krista. Tys raněn pro jméno Ježíše Krista. Nebo Kristus uzdravil tebe ranami svými. Tys připojen k slavným hejtmanům vojska křesťanského, jako k Karlovi knížeti z Mansfeldu, k Adolfovi hraběti z Schwarzenbergu a jiným, kteříž tebe předešli. Tys připojen k Judovi Machabejskému. Tys vylil krev svou pro jméno Ježíše, nebo on krev svou vylil pro tebe. Tys roucho své anebo oděv svůj ve krvi své zbrodil. Oblékl tebe Ježíš v krásné roucho etc. Tys pohleděl na krev svou a zpomenuš na krev Jezu Krista a řekls: Svírám se žádost maje umřítí a býti s Kristem. Tak jest, že se rmoutím a tesklím, ale neděším, když jen na rány Kristovy myslím. By mne i zabil, což bych v něho nedoufal? Tys srdcem, usty i skutkem vyznal to jméno Ježíš, k toběť se přizná Jel[#15]žíš Kristus před Otcem svým, nebeskými anděly. Tys proti ruhačům jména Ježíš v jasné a třpící se zbroji běhal a harcoval, v den poslední stkvíti se budeš a jako jiskry probíhati se budeš. Tys trpělivě ránu přetěžkou, bolestnou, a nezhojitedlnou nesl a v trpělivosti vládls duši svou *Apokalypsa 6*
Filipským [1]
Job 13
Sapientiae [Moudrosti] 3

²¹] syn

²²] svítězli

a pozdvihovals hlavy k nebi. Nebo tobě hojná jest složená odplata v nebesích. Tys pro nebe o zemi křesťanskou bojoval a nebem sebe potěšoval a své nejmilejší přátely Pánu Bohu poroučel, všecko opouštěl, řka:

Cara domus valeas, cari valeatis amici:

*Pro terra coelum nunc mihi portus erit.*²³

Udatní pohané pro korunu porušitedlnou bojovali, ale tys bojoval, aby korunou neuvadlou a věčnou nebeskou korunován byl.

Řekniž, Jaroslave: Boj výborný bojoval sem, víru a dobré svědomí Timoteovi 4 svému Pánu Bohu a svému císaři a hejtmanu sem zachoval. Vímt', žeť jest mi složená koruna v nebesích, kterouž dá mi v onen den Pán, ten spravedlivý soudce etc. Dejtež korunu na hlavu tvou andělé. Dejtež věnec mučednice Svaté Panny. Dejtež udatní rytíři mučedlníci. Korunujž tebe Syn Boží, mládenec vysoké postavy, kterýž byv jako lev z pokolení Jůdy pro tebe a pro nás zabit, živ jest a kraluje požehnaný na věky věkův, amen. 4 Ezdrášova²⁴ 4

²³ Překl. *Sbohem, drahý domove, sbohem, drazí přátelé / namísto země bude nyní mým útočištěm nebe.* Cítát pochází z díla rakousko-německého protestantského teologa, historika a básníka Pantaleona Candida (Weisse; 1540–1608) *De praeparatione et consolatione Christi fidelium ad mortem* (Herborn, 1600). Jde o soubor pohřebních kázání, k nimž jsou v závěru připojeny epigramy s funerální tematikou.

²⁴ 4. kniha Ezdrášova se nachází v pátém díle Bible kralické mezi apokryfy. Dřívější číslování tedy bylo Ezdráš jako 1 Ezd, Nehemjáš jako 2 Ezd, pak následovaly apokryfní 3 Ezd a 4 Ezd. Po Tridentském koncilu byly 3 a 4 Ezd vyloučeny z Vulgáty a nezůstaly ani mezi deuterokanonickými knihami, proto je dnes neznáme.

Kázání při Pohřbu

Jan Primusa z Zvířetina (Syna Slavného Pana Pavla Primusa z Zvířetina / a Pani Doroty Gzechické z Krannichfeldu / Měšťánka a Sousedka Města Prostějova) který 13. dne Aprilis, Dominica Quasimodogeniti Roku 1609. se narodil / a ráno mezi 10. a 11. hodinou 9. Novembris, w Pondělí před svatým Martinem, velmi pěkně a tisse, umřel / a w Úterek po Svatém Martině 12. dne Novembris Léta 1609. w hrobě Pana Děda a Pani Bábysvě, jest pochován / w městě Prostějově od Kněze Bítíka Dylásta Mikovského / w časě Děkana w témž Městě Prostějově učině.

AD MELLITISSIMUM PVERVLVM
Iohannem Primum a Zvirzetina.

*Iane CaDiS noná, noná petIs astra noVeMbrIs:
Mors graVIIs haeC patrI, grata seD astra tibi.
Te gavisus ego sacro baptismate lavi,
Te docui fando nosse vocare Deum.
At modó flebilibus comitor tua funera threnis:
Salve anima Autori cara recepta Deo!*

Geor. Dicastus.

Wyelačeno w Starém Městě Pražském v Dědice M.
Danyele Adama z Beleslawjna.

Obr. 2 – Titulní list kázání nad Janem Primusem ze Zvířetína

Kázání při Pohřbu

Jana Primusa z Zvířetína (syna slovutného pana Pavla Primusa z Zvířetína a paní Doroty Čechtické z Kranichfeldu, měšťenína a souseda města Prostějova), kterýž 13. dne *Aprilis, Dominica Quasimodogeniti*²⁵ roku 1608 se narodil a ráno mezi 10. a 11. hodinou 9. *Novembris*, v pondělí před svatým Martinem, velmi pěkně a tiše umřel a ve čtvrtek po svatém Martině 12. dne *Novembris* léta 1609. v hrobě pana děda a paní báby své jest pochován v městě Prostějově od kněze Jiříka Dikasta Mířkovského, ty časy děkana v témž městě Prostějově učiněné.

AD MELLITISSIMUM PVERVLVM

Iohannem Primum á Zvirzetina.

Iane CaDIIs nona, nona petIs astra noVeMbrIs:

*Mors graVIs haeC patrI, grata seD astra tIbI.*²⁶

Te gavisus ego Sacro baptismate lavi,

Te docui fando nosse vocare Deum.

At modo flebilibus comitor tua funera threnis:

*Salve anima autori cara recepta a Deo!*²⁷

Georgius Dicastus

Vytlačeno v Starém Městě pražském u dědice mistra

Daniele Adama z Veleslavína.

²⁵ (též Bílá neděle) je posledním dnem velikonočního oktávu. V evangelických církvích se dosud nazývá Quasimodogeniti (dle epištolního čtení, které se obracelo k novokřtěncům a začínalo slovy *quasi modo geniti*, tedy *jako nově narozené děti*).

²⁶ V tomto dvojverší je umístěn chronogram tvořící letopočty 1608 (rok narození zesnulého) a 1609 (rok úmrtí).

²⁷ Překl. Přesladrkémú chlapci Janu Primusovi ze Zvířetína

Devátého listopadu jsi zesnul, devátého se dotýkáš hvězd.

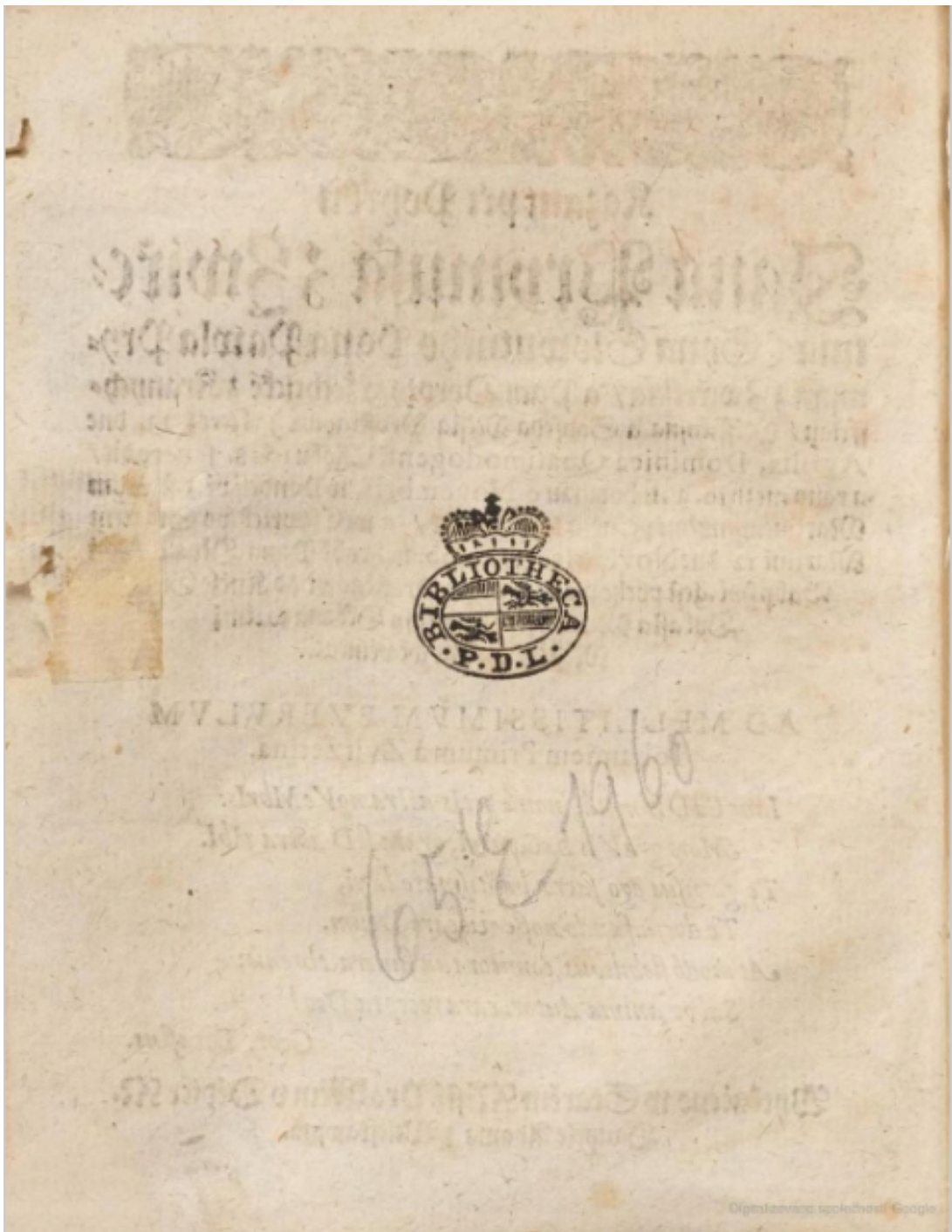
Těžká je smrt pro tvého otce, tebe však vítají hvězdy.

Já jsem tě s radostí omyl svatým křtem,

Já jsem tě učil znát a vzývat Boha.

Nyní jsem plný žalu průvodcem na tvém pohřbu.

Sbohem, duše mi drahá, přijatá Bohem!

Obr. 3 – černé heraldické razítko knihovny Lobkowiczů „BIBLIOTHECA P.D.L.“

[A ii #1] Urozenému panu Pavlovi Primusovi z Zvířetína, měštěninu²⁸ a sousedu města Prostějova, panu příteli svému upřímnému a laskavému.

Od nebeského a milostivého Pána Boha žádám všeho toho, čeho vám upřímně přeji a vy sobě vinšovati a žádati můžete.

Nic není stálého na světě: Nebo na všechny věci, kteréž jsou na něm, pohledíce, nahlédněme také do svého domu, snadně, že nic stálého není, uhlídáme. Včera radost, dnes žalost, včera život a dnes smrt. Tak můj nejmilejší pane patrone v domu vašem se stalo. Nebo s jakým, prosím, potěšením patřili jste na živého a zdravého Jana Primusa z Zvířetína, jediného synáčka svého milého, a s jakým pláčem dnes ho na to místo, kdež jest pohřeb vašich předků, provázíte a v hrobě svém pochováváte. V kterémžto dobré paměti pan Martin Primus, měštěnin a senátor z rady staré přední, kterýž v neděli *Oculi*²⁹, léta Páně 1582 umřel a paní Veronika Primuska pochována, kteráž ten čtvrtek po památce Stětí svatého Jana Křtitele 2. *Septembris* léta Páně 1599. Pan otec váš a paní matka vaše: potom paní Margarita sestra vaše, manželka vzáctného a uctěného muže pana Jakuba Sixta z Zvířetína, primasa³⁰ města Čáslavě a dvě dítek jeho v Pánu odpočívají. Ačkoli pak takový zármutek často vůbec jiného a jiného otce potká[#2]vá: však nejednostejným umyslem od každého přijat bývá. Bezbožní zajisté ten zármutek za pokutu Boží berou, ale pobožní za otcovskou a milostivou kázeň jej sobě kladou. Vědí, že to vše Bůh dle líbezné vůle své a jim i dítkám jich k dobrému činí. Vy ovšem jináč jste s svou nejmilejší manželkou paní Dorotou Čechtickou z Kranichfeldu mínili, ale jináč také Pán Bůh uložil. Člověk míní, Pán Bůh mění. *Hoc est; hominem proponere et Deum disponere, id est, alibi quam homo posuit, ponere.* Nechtěl milý Otec nebeský, aby syn váš zde na zemi kupcem byl, tak jakož jste vy snad o něm uložili, ale dal jemu lepší kupectví u sebe v nebi. Než trápí vás péče, že snad nepozustavíte dědice na tomto nastálém světě, aby rod váš a památka jména zachována byla. Takeť i ta věc na mysli mnohých poctivých lidí leží. Ale totot' jest, což tu starost napravuje, že nerodíme dětí svých pro tento toliko bídný život, než více pro budoucí nebeský. *Non generamus liberos, qui hic aeternum vivanti, sed qui in vita aeterna nobiscum vivant.* Zákon Mojžíše tak byl dán, že lidu židovskému dobré věci

²⁸ měšťan, měštý člověk

²⁹ třetí postní neděle

³⁰ první z konšelů, hospodář města

časné, prodloužilý život, požehnání a štěstí v světě a rozmnožení rodu a potomků, zasliboval. Ale co Kristus Spasitel náš? Vše na odpor: život nevelmi dlouhověký, jakož i toho sám zakusil, všecko žalostivé a bídné na světě a dědictví ne zde, než v nebi nalezl, a jako své vlastní přijal. Často na to myšlením přicházím, proč někteří kazatelé slova Božího mnoho slibují a připovídají, že se na světě dobře míti budeme, následující Krista Pána a jsouce pilni pobožnosti, ano vše naopak Pán Kristus náš předpovídá a skutek ukazuje? Zdaliž jsme proto v Pána Krista uvěřili, abychom se dobře na světě měli a břicho za Boha ctili, ve dne i v noci, budou-li kdejaké hody a radovánky číhající a toliko peníze právě i neprávě do truhly hrnouce, a ne raději, abychom zde známosti jeho pilně se učili, povolání své věrně konali a jméno jeho horlivě ctili, [#3] sami za sebe i jedni za druhé nábožně se modlili, zde pro něho trpěli, a potom s ním se v nebi radovali? Takt' bude evangelium, slovo kříže: zde musíme trpěti a v nebi triumf míti. Dále ačkoli dobře víte, čím se těšiti máte, že žádným jiným nežli tím, kterýž jest studnice všeho potěšení. Však k snažné žádosti vaší snadně povolují, aby mé pohřební, ač pro nedostatečnost mou prosté kázáníčko, vypsáno a vám v ruce dáno bylo. Což na mně jest v pravdě vám toho zármutku, však podlé těla a světa, nepřejí, nýbrž povinně prosím Boha, Otce potěšení a milosrdenství, aby vás utěšené manžely podlé duše i podlé těla, potěšiti, dcerku vaší milostnou pannu Dorotu z Zvířetína, pány přátely vaše vzácné, zachovati a rod váš podlé své dobré libé vůle rozmnožiti ráčil. Mám tu zase naději, že upřímnost a volnost mou k sobě znajíce, mým laskavým přítelem zůstanete: Zůstane také Pán Bůh s námi. Datum 12. dne měsíce listopadu (kteréhožto dne před lety CCCXXXV [335] umřel Jan Jindřich markrabě moravský, Jana krále českého syn a císaře Karla IV. bratr) léta Páně 1609.

kněz Jiřík Dikastus Miřkovský

[#4] Kázání pohřební.

Milost, potěšení a pokoj Boha a Otce Pána našeho Jezu Krista rač býti s námi, amen.

Netoliko mysl, ale také oči mnohých ke mně jsou obrácené, co při pohřbu tohoto milostného pacholátka Jana Primusa, syna pana Pavla Primusa z Zvířetína a paní Doroty Čechtické z Kranichfeldu, mluvíti budu. Mluvil bych rád, coby smutné srdce vaše a spolu s vámi utrpná mysl má požádala, ale není při mně tak mnoho síly: leč budu moci býti, to učiním.

O hlubokosti bohatství, moudrosti i umění Božího, jak jsou nezpytatelní soudové jeho a nevystižitelné cesty jeho. Nebo kdo jest poznal mysl Pána aneb kdo jemu radil? Neb kdo prvé dal jemu a budet' mu odplaceno? Neb z něho a skrze něho a v něm jsou všecky věci, jemuž sláva na věky věkův: k Římanům v 11. Ačkoli těch slov svatý Pavel při rozjímání velikého tajemství Božího užívá, však nepobloudíme škodlivě, když týchž slov dobrým umyslem k této příležitosti uživeme³¹. Zdaliž není v tomto divná rada, moudrost a milost Boží, že vyvolení Boží mají dva domy, jeden dům pláče, druhý dům[#5] radosti, ale bezbožní zatracenci toliko dům pláče. Toho pak domu obojího voleným a pobožným jest stavitel a dárce sám Pán Bůh: to sobě při této smutné chvílce rozjímati budeme.

O první věci, jenž jest dům pláče, začneme od počátku narození našeho, až do skonání. Kde jsme, když se děťátko rodí na svět? V domu pláče. Matka pláče bolestivě, jakž Bůh předpověděl v první Mojžíšově 3: S bolestí roditi budeš děti. Věrný manžel pláče boje se za smrt své milé manželky, jako Ráchel pobožná, žena Jákobova na cestě efratské, při porodu Benjamina umřela, o tom v 1 Mojžíšově 35. kap.: Synem bolesti ho nazvala. Otec a matka pláče, neví, zdali mrtvé děťátko se narodí, jakž při narození tohoto Jenička téměř za půl čtvrti hodiny nevěděli, jestli živé aneb mrtvé. Děťátko, jak se na svět narodí, pláče a na bídy života svého pláče, není-liž to dům pláče.

Dům pláče při vychovávaní našem. Co jest vychování naše než dům pláče. Matka málo spí, děťátko krmí, málo spí, aby se neudusilo, jako oné ženy v 3 Královské 3. kap.:

³¹ ponecháváme ve smyslu *užijeme*

Co činí věrný otec? Ve dne, v noci, jde, jede, pracuje, pečuje, někdo takto, jiný jinak, hledaje chleba (jako lev loupeže mladým lvičátkům svým), aby manželku a děti živiti mohl. Mnohokrát pot tvář zalévá, někdy pracuje až hrdlo stratí, někdy nebezpečí čenství smrti na cestě, to vše pro vychování dítek: Není-liž to dům pláče. O tom v první Mojžíšově v 3. kap.: v potu tváři své chléb svůj jísti budeš.

Dům pláče jest v pečování mnohém o živnost a poctivost i byt dítek, aby jim i po smrti rodičů dobře bylo. Pečují, aby nezůstali v domu služebnosti a otroctví. Tak pečoval onen Abraham o Izáka, Izák o Jákoba, Jákob o Jozefa, Jozef o Manasesa a Efraima: Odtudž Bůh proti pečování a pláči jejich sliboval jim i semeni jejich svobodnou a hojnou zemi. Jaké pečování o poklad, aby jim vždy nějaký zachovali a jak by jim po jejich smrti dochován byl. Nebo ne dítky rodičům, ale dítkám rodičové poklad shromažďují; 2 Korintským v 12. kap.

Dům pláče jest, když časem Pán Bůh pobožným rodičům skrze sny napomenuti činí o smrti jich dítek neb přátel: Vidí někdy otec, že v zahradě jeho červíček usušil milostný strůmek, jako břečťánek onomu Jonášovi; Jonáš v 4. kap.

Vidí časem ve snách, že klobouk z hlavy ztratil, někdy že makovice aneb štít z domu spadly. Jindy s břeměnkem někdo z domu jeho se stěhuje, někdy vidí, an děti do vody aneb jámy padly. Vidí někdy matka, že zastření hlavy své ztratila. Časem vidí, že děti jich mají nový dům a v něm blýskání a hřímání. Někdy mají sen, že jim zub vypadl, otec vidí něl[B #7]kdy skrze sen, že mu ruka pravá uťata jest. Co jest to, jedine dům pláče v myšlení, co ty věci jim nového přinesou. Co viděl farao k dobrému ve snách; 1 Mojžíšova 41. Co Nabuchodonozor k svému zlému; Daniel 2. též 4. kap.: Co pekař a šenk³² královský v žaláři s Jozefem; 1 Mojžíšova 40. Co Baltazar král k svému zlému; Daniel 5. kap. Co Josef k dobrému při svých snech; 1 Mojžíšova 37. Co Astyagés děd Kýra, Hérodotos o tom píše. Co Xerxés král: podobně Hérodotos. Co manželka Julia císaře aneb purkmistra římského. Když se děti roznemohou, tu' uvodí Hospodin rodiče do domu pláče. Raději by rodičové sami bolest nesli. Vidíme, že nejedí, nespí, jen stonání jejich slyšíme, div že se srdce pláčem nerozpukne: jedná k otci, jedná k mateři, někdy k chůvě pláčeme. Vidíme, že otce, matku líbá, jako by řeklo, pomozte: Nemůžeme, pláčeme. Vidíme lékařství připravená, dítě požívá, s pláčem dáváme. Doktora vzáctného a zkušeného rady a lékařství užíváme, vymejšíme, vyhledáváme a vyptáváme se: nic neprospívá, všecko s pláčem činíme.

³² číšník

Vidíme, jako by se rozžehnávalo, ruky podává, matku líbá, do té poslední hodinky jako holoubek a hrdlička houká, slzí, pláč, bolest srdce. Všecko toto se dalo při tomto milostném pacholátku Janovi Primusovi. Nevidíme naděje živu býti, pláčeme. Povězte, ó Písma svatá, jak plakal David I [#8] král, když děťátko, syn jeho nemocný byl, 2 Královská 12. Nechtěl jísti, nebo se postil a v soukromi položil se na zemi a modlil se.

Povězte, ó Písma svatá, jak Ezechiáš král plakal, když mu Izajáš prorok, že umře, oznámil; Izaiáš 38. Plakal Ezechiáš pláčem velikým. Item v též kap. pravil: Pane, násile trpím, odpovídej za mne. Co jest dům vyvolených, jedine³³ dům pláče. Dům pláče, když dítky milostné umírají. Dům pláče, když dítky milostné z domu svého neseme a do nového cizího domu je provázíme a pochováváme. Ach dům pláče hrob.

Povězte, ó Písma svatá, jak plakal Jákob Jozefa; 1 Mojžíšova 37. Jak David plakal Absolona; 2 Královská 10. Synu můj, kdo mi to dá, abych za tebe umřel. Povězte, jak Tobiáš a matka jeho plakali Tobiáše, když se nadáli, že umřel na cestě. Tobiáš v 10. praví: Světlo očí³⁴ našich, hůl starosti naší, potěšení života našeho, naděje potomkův našich: běda nám.

Povězte, jak plakal Jairus otec smrti dcerky; Marek v 5., Matouš 9. Jak ona matka plakala, když syn její mrtvý nesen z města Naim, Lukáš 7. Jak plakaly ony sestry, Maria a Marta onoho Lazara, bratra svého; Jan v 11. Co dím ony: raději kterak pán Ježíš plakal smrti Lazara, tak že řekli židé: hle kterak jest ho miloval. I

[B ii #9] Nedivme se, že tuto pan Pavel Primus a paní manželka jeho, jakožto nejmilejší rodičové tohoto milostného pacholátka Jenička, svého syna, a vzácní páni přátelé, jakožto svého přítele a sestřička bratříčka svého, žalostivě plačí. Tu střela vyražená utěšená z ruky otce: nebo jako střely v ruce udatného, tak jsou dítky zdárné; Žalm 127.

Tu krásná hůlčička, naděje budoucí starosti, matce z ruky vzatá a přelomená, jakž matka Tobiášova tak syna svého nazvala. Jako staříčká bába na hůlku se podpírá, tak matka věku plná na syna svého; Tobiáš 10. Tuť ruka pravá otcí odňatá. Nebo matka nazvala syna svého *Benoni*, syn bolesti. Ale Jákob proti vůli matky Benjamin, syn pravice; 1 Mojžíšova 35.

³³ V originálu na tomto místě *jediné*; jelikož se jedná o ojedinělý výskyt, sjednocujeme na v textech pravidelně se vyskytující tvar *jedine*.

³⁴ V originálu *oči našich* > *očí našich*

Tuť zlatá makovice spadla z domu otcova, nebo syn jest okrasa domu otcova. Amos 9. Udeř v makovici, až se zatřeše veřeje. Tuť zápona, perly a korály sňaty z hrdla matky, nebo syn jest ozdoba hrdla matky své. Tuť krásný strumek aneb mladistvé olivoví a vonný kmen vytržen z zahrady přerozkošné. Nebo dítky jsou strumkové v štěpnici domu církve a obce; Žalm 120.

Tuť dět'átko vzato z ruky matky a hle cizí matka země na své ruce je přijala. Těšil se Simeon stavec, že měl Krista dítě na svých rukou; Lukáš 2. Matka I [#10] též. Tu smrt procházejíc se v krásné zahrádce utrhla jablko, an ještě neuzrálo, brzo je utrhla.

Tuť ten devátý den měsíce listopadu žalostivý, v kterýž lístek zelený, an byl čerstvý, veselý brzo uschl, uvadl a sprchl, takže strom smutný bez listí stojí. Tuť smrt procházejíc se v zahradě krásné pěknou ratolest utrhla a ulomila z pěkného stromu. Tuť smrt procházejíc se v zahradě vonného kvítku utrhla milostný kvítek, kterýž libě voněl rodičům a přátelům a krásný byl před očima jejich, an vůně jeho libá obrazila nejen starou matku svou, ale prabábu svou až do pláče jejího na Horách Kutnách. Izák o Jákobovi, synu svém; Genesis 27. Vůně syna mého jako vůně pole. Tuť matka košilku bilou davši ušiti synáčku svému, jako ženichovi krásnému, tím ho oddělila.

Tuť otec místo dědictví dává jemu hrob rodičův a přátel svých nejmilejších, nebo přiložen bude k otcům svým: tím ho vybývá. Tuť červíček bílý a mrtvý ležeti bude. Ach žalostivá věc, červíčkové těla jeho tovaryši budou. Povězte, není-liť to dům pláče, tuť bolest, pláč, žalostivé kázání, smutné a truchlé mluvení, tužebné zpívání a žalostná ní:³⁵ Jest to dům pláče vyvolených. Ale což bezbožní nemají domu pláče? Necht' oni pláči na sebe a své dítky a ne na nás a na naše dítky. Majit' oni jeden toliko dům, dům pláče zde i po smrti. Lukáš 23. Uvrztež jeho I [B III #11] do temnosti zevnitřních, tamť bude pláč a škřípení zubův; Matouš 22. Tiť jiného domu na věky nebudou míti, než dům pláče, zde i po smrti. Dům červů, dům ohně; Izajáš 66.

Ale my slyšíme o druhém domu vyvolených Božích a tak pobožných v Kristu. Vystavil Pán Bůh voleným ne jen dům pláče, ale také druhý dům ne rukama lidskýma; 2 Korintským 5. Ale krví syna svého, dům radosti a veselé. O kterémž Pán řekl: Jdu, abych vám místo připravil. Jan 14. V domu otce mého jsou příbytkové mnozí.

³⁵ Pravděpodobně se zde jedná o tiskařskou chybu, správným tvarem si však nejsme jisti (snad *pění?*). V současné době není možnost porovnat s dalšími tisky.

Nekvilte proti mírnosti, ó smutní rodičové, tohoto dět'átka, ale potěšte se těmito věcmi podlé Božího slova. Znalť jest Pán Bůh toto dět'átko, když ještě v životě matky bylo; Jeremiáš 1. Jak se narodilo a od života matky odvaleno, na ruce Boží uvaleno; žalm 22. Též žalm 139. On jako nejdobrotivější Otec věděl, čeho potřebuje a co jemu jest spasitedlnějšího a co by bylo přitom dítěti k slávě Boží; žalm 27. Otec a matka žalostivě opustili, Otec nebeský přijal ho. Splodili jste je, tak jest, ale on je zplodil v synu svém milém skrze Ducha svatého; Ezechiel 1.

Milovali jste je, ale on je miloval milováním věčným. Kdo je od lásky odloučí (k Římanům 8.) Boží? Chovali byste jemu poklad: dal mu lepší poklad v nebesích; Matouš 6. Pracovali jste o svobodu jeho, | [#12] dal mu *polyteuma*³⁶ měšť'anství věčné v nebesích, k Filipenským 3.

Přednapomínal vás, že jakž ho vám dal, tak ho zase sobě vezme; Job 12. Což nebudete jména Božího dobrořečiti? Očistil ho sobě a obmyl krásně podlé duše, koupeli druhého rození ve krvi Ježíše Krista a skrze dary živé vody Ducha svatého. Očistil ho sobě i v těle jeho. Viděli jste bolesti nemoci jeho za pět dní. Jako zlatník zlato přehání a čistí ohněm, tak Pán toto dět'átko bolestmi smrti; 1 Petrova 1.

Naději máte v srdci svém: Povězte, že živ jest Vykupitel jeho a váš a vidí ho již; Job 19. An to nápis vašeho hrobu řeckými literami ukazuje. Dal mu Bůh dům nový a slavný, světlem se třpící, kdež místo Slunce a Měsíce Ježíš Kristus svítí v Zjevení svatého Jana 21. Vy plakali jste, Kristus s anděly svými raduje se pro tu ovečku milostnou, pro tu hrdličku a holubičku krásnou, jeho duši; Lukáš 15. Písně Šalomounova 1. Vzata vám korunka z hlavy: dalt' jest Syn Boží, mládenec krásný, na hlavu jeho korunku neporušitedlnou; 4 Ezdreášova 2. Střela vzata z ruky otcovy. Aj jak ta střela svázaná a připojená jest v svazek živých a spravedlivých; 1 Královská 25, v rukou Kristových a v Pána Boha tvého.

Hůl starosti vzatá z rukou vaších. Aj jak pěkná hůl, krásný proutek složen do archy nebeského král[#13]lovství, kdež hned zzelenala, zralé ovotce, libější než mandly, dává, hůl Aronova; 4 Mojžíšova 17, v stánku svědectví. Ruka pravá odtržená vám. Pohledťe, jak pěkně přísluší jemu, že stojí po pravé ruce Krista Ježíše krásný mládenec; Matouš 25, na pravici.

³⁶ (též *politeiá*) – starořecký pojem pro městské státy (*polis*), v nichž se podíleli na vládě svobodní občané (tj. kromě otroků, žen a cizinců)

Ozdoba domu vašeho sňata. Radujte se, že dán jest za sloupek pěkný zlatý domu ne Šalomounova, ale nebeského království, mezi jiné sloupky; 3 Královská 7. Sňata ozdoba a zápona z hrdla matky. Pomyslte, jak ta zápona pěkně visí na prsech Pána Ježíše Krista, pěkný a tichý beránek a čerstvý srnec, aneb Daniel pastýře svého; Izaiáš 40. Jan 10.

Vzat jest strumek olivový, kmen vinný z zahrady vaší. Ó jak od andělů pěkně přenesený do Ráje Božího, a tam v nebi vsazený u tekutých vod; žalm 1, žalm 23. Kdež se zelenati a kvesti bude jako palma, nic kořinku není uškozeno, volal Pán; Daniel 4. Zjevení 7, aby nic neuškodili kořenu.

Z ruky vaši odňat, vzal jej Pán Ježíš na ruce své; Izaiáš 49. Vyryl jsem tě na rukou svých, jako pastýř nese beránky na rukou svých; Jan 10, žádný nevydře jich z rukou mých. Nezralé ovotce z stromu vašeho jest odtrženo. Ó jak vonné a libé jest Otcí nebeskému, nebo Syn Boží dí: Aj toť já a dívky, kteréž jsi mi dal. Pro[]to³⁷ ovotce poslal Syna svého: pro[]to³⁸ ovotce poslal své učedníky Pán Kristus, a to ovotl[#14]ce zůstane na věky; Jan 15. Pěkné kvítičko na vaší zahrádce bylo. Ó pohleďte, jak jest krásné kvítičko v zahradě Boží, mezi kvítím svatých Božích, zde bylo jako lilium v oudoli mezi trnám; Píseň Šalomounova 2.

S pláčem dala mu matka košilku bílou na cestu. Ó jak v krásné roucho v bělejší nežli kment, aneb vlaské plátno oblečen jest; Zjevení 7. Ratolest odtržená od stromu: o jak pěkná ratolest palmová dána v ruku jeho; Zjevení 7. Chovali jste jemu dědictví; 5 Mojžíšova 18. Hospodin jest dědictví jeho. Myslili jste časem jeho a svým jemu na svadbu. Teď jeho svadba. Chtěl čistý ženich Ježíš Kristus míti ho za čistého, aby nebyl poskvrněn mládenec svadby své; Zjevení 7.

V neděli volali jste: Pane, syn náš počíná umírati. Pán Kristus pravil: Já přijdu uzdravím ho. Vy volali, prosili sme ho my s vámi: *Vivat corpus ejus*.³⁹ Uzdrav ho. Pán Ježíš zvolal a řekl: *Moriatur corpus, vivat anima ejus*. Necht' at' umře tělo jeho a duše živa buď. Přiložte tělo jeho k svému panu otcí a paní mateři, a ku přátelům jeho. Pán Ježíš Kristus připojil dušičku jeho k duším jich⁴⁰. Ležeti bude tělo v lůnu pana otce starého a staré paní matky, ale duše jeho v lůnu Abrahamovém; Lukáš 16. Bílý červíček mrtvý ležeti bude v hrobu: Brzo ho ten červený od krve červíček Ježíš Kristus

³⁷] proto

³⁸] proto

³⁹ Překl. *At' jeho tělo žije*.

⁴⁰ Zde v originálu *jich*; jedná se o ojedinělý výskyt, opravujeme na *jich*.

obživí a vzkřísí vám ho zase a vás sobě navrátí; 3 Mojžíšova 14. Žalm 22. | [C #15] Izaiáš 63. Co tu převáží, pláč-li aneb potěšení, dům-li pláče aneb radosti.

Kdo jest ty domy volením Božím vystavěl? Obojí, ten dům pláče i dům radosti, vystavěl a uvedl vás do něho Bůh. Nebo volením Božím, od Boha všecky věci, dobré i zlé, chudoba i bohatství, dům pláče, dům potěšení, uloženy jsou; Sirach 11.

Byli okolo Léta Páně 280. kacířové, kteříž od *Maneta*, jenž byl původ toho kacířství, slouli *Manicheové*, do kteréžto sekty také *Augustinus* svatý uveden, ale zase potom z ní vyveden byl. Ti mezi jinými bludy učili, že jsou dva bohové: jeden zlý a druhý dobrý. Od zlého boha že jde všecko zlé, jako i dům pláče. A od druhého boha všecko dobré, jako i dům radosti. Ale proti tomu bludnému domnění toto učení Siracha bojuje. Ačkoli pak z milosti Boží kacířství Manicheů jest vyhlazeno, však rozum lidský vždy sobě myslí, jakby to bylo, aby od Boha bylo zlé i dobré, dům pláče i dům radosti. Nebo rozum lidský chce všecko zlé, dům pláče a žalosti, druhým příčinám lidem a ďáblu připsati. Budeme-li tedy rozumu rady poslouchati, takto řekneme: Štěstí a všecko dobré, dům radosti a život jest z Boha. Zlé neštěstí, smrt a dům žalosti jest z ďábla.

Ale slovo Boží proti rozumu nás učí, že dobré i zlé, život i smrt, štěstí i neštěstí, dům pláče i dům radosti | [#16] jest od Boha. Víme, že Bůh z počátku stvořil všecko velmi dobré; 1 Mojžíšova 1. A od Boha stupuje všeliké dání dobré; Jakub 1. Aniž jest kdo by o tom pochyboval: proto že Bůh jest svrchovane dobré. Ale to se zdá divné, že se Bohu také vzdává chvála spravedlnosti za zlé; Amos 3. praví: Zdaliž kdy se státi má co zlého v městě, čehož Hospodin neučinil. A Jeremiáš v pláči svém 3. kap.: Kdo jest ten, kterýž by řekl, aby bylo, když Pán nerozkázal? Z ust nejvyššího zdali nepochází zlé i dobré věci. Anobř⁴¹ sám Pán dí; Izajáš 45, já jsem, jenž formuji světlo a tvořím tmy, působím pokoj a tvořím zle, já Hospodin činím to všecko.

Jest pak dvojí zlé: Jedno zlé hřícha, toho zlého není ustavitel a původ Bůh, ale trestce a v nenávisti má; žalm 5. Nebo ty, ó Bože silný, neoblubuješ bezbožnosti, nemá místa u tebe nešlechovník. To všecko zlé má svůj počátek od ďábla. Ale lidé že ďáblu svolují, zle činí. Druhé zlé jest utrpné, nebo žádné pokuty nepřichá[z]ejí⁴² bez jisté vůle a vědomí Božího; Job 42. A sšedše se příbuzní Jobovi, lítost měli a potěšovali ho nade vším tím zlým, kteréž byl uvedl Hospodin na něj. Tak Jeremiáš v 4 praví: Já zlé

⁴¹ ba dokonce

⁴² | nepřichá eji

věci uvedu od půl noci a potření veliké. Tu skrze zlé rozumějme žalost, bolest, neštěstí, smrt, a tak i dům pláče. Odkudž v německém jazyku, kdež se v Bibli pokládá *malum paenae*, | [C II #17] to jest zlé pokuty aneb utrpení, klade se neštěstí. Jakož tedy potěšitelné štěstí a dobré jest zvláštní dar Boží, tak zármutek od Boha přichází na vyvolené Boží. Jeremiáš 46 dí: Budu tebe trestati, ale v soudu, a neodpustimť jako nevinnému. Aneb, nenechám tě naprosto bez trestání, bych tě měl i za nevinného.

Život jest dar Boží, nebo on učinil člověka v duši živou; 1 Mojžíšova 2. Ont' nás v životě matky odívá kůži a masem; žalm 139. On života z milosrdenství udílí nám; Job 10. Smrt také od Boha, ne aby ji učinil; Moudrosti 1, ale závistí dábelkou přišla na svět; Moudrosti 2. Než že smrt jest žold od Boha za hřích; Římanům 6. A že Bůh řekl: umřeš, jestliže z stromu zapověděného jisti budeš; 1 Mojžíšova 2. Učtež se tedy, ó nejmilejší páni přátelé, trpělivou a pokornou myslí přijímati dobré i zlé věci. Dům pláče i dům radosti, jakožto od Hospodina. Nebo jestliže jsme dobré věci přijali, proč zlých přijíti nemáme; Job 2.

Chcem-li přijíti do domu radosti, pobuďme v domu pláče. Za dobré věci děkujme, nebo jdou z pouhé Boží milosti, ne z nás, ani z našich zásluh, poněvadž sme služebníci neužiteční; Lukáš 17. Nešťastné a zarmoucené věci přijímejme myslí trpělivou, abychom vyznali, že zarmoucenějších sobě zasloužili sme. A ty věci žalostivé, že jsou nám dobré a užitečné, abychom se učili spravedlnosti Boží; žalm 119. Verš 17. A abychom | [#18] se nezdáli sami sobě býti nevinní; Jeremiáš 20. A když na nás Pán Bůh dopouští žalostivé věci, tak že nás uvodí do domu pláče, neohlídejme se na věci viditelné a zevnitřní, jako by příčinou byly nemoci, smrti, než hledme na Boha, kterýž jest *principalissima causa*, přední a hlavní příčina. Nebo nic nám se nemůže státi bez jeho vůle, vědomí a přepuštění, ani ten vlas chatrný, ani ten mrzutý vrabec nezahyne bez vůle Boží. Čehož potvrzuje historie celá Jobova: jaké krásné dcery, jaké spanilé syny stratil, však řekl: Hospodin dal, Hospodin vzal. Tak tuto Hospodin dal vám syna Jana, ó rodičové a přátelé. Propůjčil ho vám na chvílku, a zase ho vzal. Narodil se 13. *Aprilis*, roku 1608 v hodinu 6. ráno polovičného orloje, v neděli Provodní⁴³. Umřel pokojně a tiše, v pondělí ráno, v hodinu 4. polovičného orloje, 9. *Novembris* léta tohoto 1609. A tak měl věku svého jeden rok, sedm měsíců a jeden den. Narodil se podlé uložení Božího, živ byl do vůle Boží, cíl jeho přišel podlé uložení Božího. Živ pobyl s námi v domu pláče, živ jest v domu radosti s anděly

⁴³ první neděle po Velikonocích

Božími na věky. Ta naděje jest o něm složená v srdcích našich. Z rodičů pobožných poctivých se narodil, k nimž slib Boží přináleží: Budu Bohem tvým i semene tvého; 1 Mojžíšova 17. kap.

Znovu se narodil skrze vodu a Ducha svatého, k němu přináleží to zaslíbení, že vejde do království Bolžího; | [#19] Jan 3. Jak rozum jeho se zmocňoval, tak mysl jeho se osvěcovala, nebo skrze viditedlné posunky na sobě ukazoval, že Boha zná. Dával znáti, že Bůh jest, k němuž oči, ruce i hlasu svého dětinského pozdvihoval. To vše v něm působil Duch svatý, *modo alio quam in adultis*, jinačejším působením nežli při lidech starších, nebo byl chrám jeho. K němu přináleží ten hlas Páně: Nechtež dítek jíti ke mně a nebraňte jim, nebo takových jest království Boží; Marek 10.

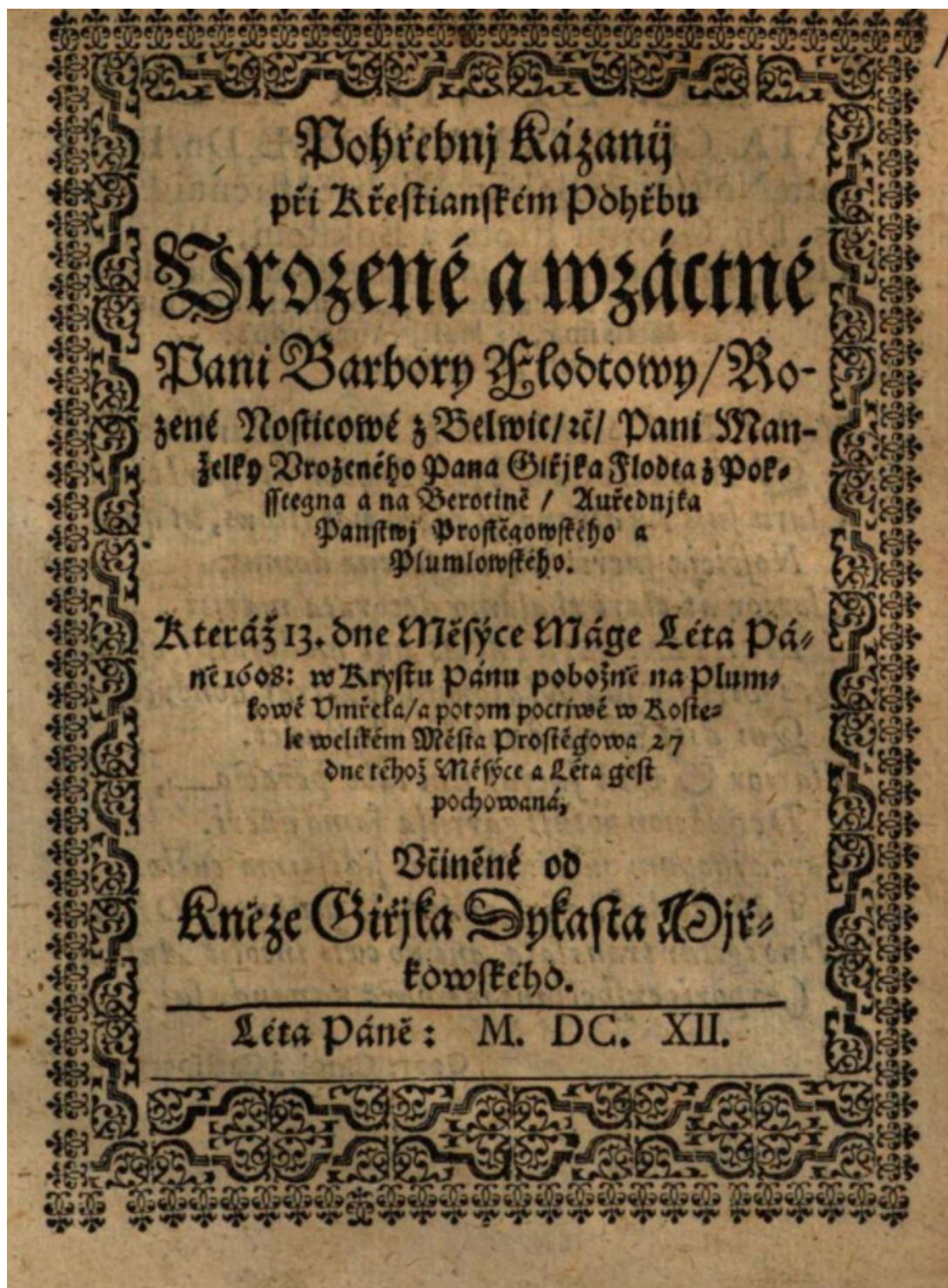
Což ještě dále plakati a nařikati budeme? Odstup to. Byl-li jest v domu pláče, jižť jest v domu radosti. Ode Pána stalo se to všecko. V uzkosti své hledejme Pána a jeden k druhému, přítel ku příteli, manžel k manželce, řcete: Poďte a navraťte se k Hospodinu, nebo on ranil nás, a zhojí nás, ubil nás, uvíže rány naše, zarmoutil nás, potěší nás, obživí nás a budeme živi před obličejem jeho tak, abychom znajíce Hospodina hodněji jej poznávati se snažovali; Ozeáš 6. Ze všeho toho Pána Boha našeho chváleno buď svatě jméno jeho, amen.

12. Novembris, anno, quo

Iohannes PRIMVs á ZvirzetIna DeCessIt.⁴⁴

*** Za kázáním následuje v původním textu báseň Jiřího Carolida z Karlsperka, pro její značný rozsah a latinské znění ji do této edice nezahrnujeme. ***

⁴⁴ Chronogram tvoří rok úmrtí zesnulého (1609).

Obr. 4 – Titulní list kázání nad Barborou Flodtovou

**Pohřební kázání
při křesťanském pohřbu**

urozené a vzáctné paní Barbory Flodtovy, rozené Nosticové z Belvic etc. paní manželky urozeného pana Jiříka Flodta z Pokštejna a na Žerotině, ouředníka panství Prostějovského a Plumlovského.

Kteráž 13. dne měsíce máje Léta Páně 1608
v Kristu Pánu pobožně na Plumlově umřela, a potom poctivě v kostele velikém
města Prostějova 27. dne téhož měsíce a léta jest pochovaná.

Učiněné od
kněze Jiříka Dikasta Miřkovského

Léta Páně: M. DC. XII. [1612]

*** Na tomto místě je v původním textu připojena latinská skladba (epitaphium), jejímž autorem je Jiří Carolides z Karlsperka. S přihlédnutím k její délce ji do edice nezahrnujeme. ***

[A ii #1] Pohřební kázání.

Milost a potěšení Pána našeho Ježíše Krista rač býti s námi.

Jakož Bůh má moc života, tak má také vladařství smrti. V čí ruce jest život tvůj? V ruce Boží. Kolikrát by nepřítel tvůj požádal tvého života: Ale pilně ho ostříhá Pán. Tak v čí ruce jest smrt tvá? V ruce Boží. Kolikrát nepřítel tvůj žádá tobě smrti: Ale Bůh ji okovy sevřel, aby jí odvázati nemohl nepřítel, leč by Bůh tomu chtěl. K čemuž přináleží řeč Páně, mluvená k Janovi Evangelistovi; Zjevení 3. verš 7. Totot' praví ten Svatý a pravý, jenž má klíč Davidů, kterýžto otvírá a žádný nezavírá, a zavírá a žádný neotvírá. Táž slova Job 12. kap. verš 14. Izaiáš 22 verš 22. On když otevře, žádný nezavře, když zavře, žádný neotevře. Kdo otevřel dvěře života tvého? Pán. A kdo zavřel dvěře života? Pán. Do[#2]kud dvěře života nám jsou ode Pána otevřeny, potud jich nám žádný nezavře. Ale jak jen Pán rukou pokyne, dvěře života našeho budou zavříny. Když budou dvěře života zavříny, žádný jich neotevře, až hlas Páně v den Soudu. Kdo tak mocný, otevři dvěře života, aby živ vyšel z hrobu tvůj otec, tvá matka aneb manžel, aneb manželka, aneb syn, aneb dcera, aneb milý přítel? Žádný. Nebo jakž Bůh od počátku vložil každému počátek života, tak vložil každému skonání života, smrt. Odtud David dí; žalm 38: Dejž mi znáti, Hospodine, skonání života mého a odměření dnův mých jaké jest. Tuť Job 14 verš 5: Vyměření jsou dnové člověka, počet měsícův u tebe jest, cíle jsi jemu položil, kterýchž by nepřekračoval.

Žalm 89. Ty přivodíš na to člověka, aby setřín byl, říkáje: Navraťtež se zase, synové lidští. Kdož vyšel z domu tvého, myslí, aby se zase navrátil. Ach jak žádostivě mnozí by se již domu zase rádi navrátili, odkudž vyšli. A proč na to nemyslíme, a proč toho nejsme žádostiví, abychom vyšedše z domu Země, zase se navrátili. Nestrojíme se k tomu!

Jest tedy to jisté, že to vše řízením Božím se děje, když lidé z tohoto života skrze smrt odl[#3]cházejí. Někdy ženy, někdy muži, někdy starci, někdy mládenci, někdy chudí, někdy bohatí, někdy páni, někdy služebníci. Tak se stalo této urozené paní Barboře Flodtové, rozené Nosticové z Belvic, paní manželce urozeného pana Jiříka Flodta z Pokštejna ouředníka panství Prostějovského a Plumovského, jejížto rod byl poctivý a starožitný.

1. Její pan otec byl pan Kašpar Nostic z domu Belvicovského.
2. Jejího pana otce paní matka byla Pintcerinová z domu Eisenbergkovského.

3. Jejího pana otce paní bába Gerštorfova z domu Langenhorwelsdorfu.
4. Jejího pana otce paní matka / matka/ matka Falbenhonova.
5. Její paní matka byla Nosticova z domu Lamperdorfu.
6. Její paní báby matka, matka Donátova z domu Neikirchova v Opavě bydlící.

Pán Bůh otevřel dveře smrti; šla dveřmi smrti žalostivě, ale poslušně. Tak této paní Pán Bůh řekl: Navrať se zase, ó dcero, odkud si přišla. Vidíme a patříme i pan manžel její, páni přátelé jeho a její, že se navrácuje do svého domu.

Mnozí nařikají na příčinu smrti, jiní naříkají na lékařství, že v něm měli nedostatek, jiní na doktory. Au rceme, Pán otevřel dveře smrti. Pán přikázal: Navrať se. Zdaž tu můžeme říci: Počkej s námi, nenavracuj se. Musíme jít, jak Pán zavolá.

Ale jaká jest toho příčina, že Pán Bůh tak to řídí a spravuje? Ačkoli Pán Bůh má někdy své tejné příčiny, proč dopouští větší kříž i dříveji smrt na manželku aneb manžela, však jistý jest, poněvadž s svými volenými smlouvu milosti a lásky učinil, že jim nic nečiní z hněvu aneb nenávisti, ale z pouhé milosti a lásky. Tak že to působí, aby synům a dcerám jeho, kteříž ho opravdově milují, všechny věci byly nápomocné k dobrému i ta smrt. Římanům 8. Ale tuto mluvím ne o smrti všech lidí, než o smrti synů a dcer Božích. Nebo synům a dcerám ďáblovým jest smrt hrozná a zlá. Synové pak a dcery Boží jsou všickni, kteří skrze učení evangelium Kristového skrze divy jeho, skrze oheň Ducha svatého, o kterémž v této slavnosti jsme slyšeli, poznali Krista za Spasitele světa i za Spasitele svého od Boha nám daného. Nebo tak dí Jan 1. kap. verš 12: Kteřížkoli přijali jej, dal jim moc syny Božími býti, těm, kteří věří v něho. I

[#5] Těmt' není smrt hrozná a zlá! Ale potěšená a dobrá. Toť nás k tomu vede, abychom sebe prubovali, jsme-li synové a dcery Boží. Těmt' jest smrt dobrá, ale synům a dcerám ďábla smrt zlá. Nebo z bídy skrze smrt jdou v horší bídu pekla, aneb jestli se v světě těšili, již se mučiti budou, jako onen Lukáš 16 verš 25 bohatec.

Pohledněme v své srdce, děsíme-li se smrti přirozené! Tu se zastydíme, že jsme ještě nepoznali z Slova Božího za tolik let užitku smrti. Tuť bychom měli říci s Davidem Žalm 42, proč jsi smutná o duše má? Žalm 116 verš 7, navrať se duše do odpočnutí svého. Nebo Bůh jest dobrodince tvůj.

Tuť máme děkovati Bohu, že nám smrt, kteráž sama v sobě jest strašlivá a hrozná, skrze smrt syna svého posvětil a obrátil v život. Čím se odplatíme Hospodinu za to dobrodiní? Dr[a]há⁴⁵ jest před očima Páně smrt svatých jeho. Žalm 116.

⁴⁵ | Druhá

Tím vzývati máme Pána Boha, aby učení o smrti napsal prstem svým Duch svatý na srdci vašem. Což to učení těžce srdce naše přijímá, nebo mi tělo odporuje. Mojžíš | [#6] Žalm 90 verš 12: Naučíš nás počítati dnův našich, tak ať uvodíme moudrost v srdce naše. Toť nás vzbuzuje k tomu, poněvadž nám Bůh takovou milost učinil, aby smrt nám byla dobrá, abychom majíce skrze ni přijíti do věčného a blahoslaveného života, sebe a svědomí své očišťovali; 1 Janův 3 verš 3. Každý, kdož má takovou naději v Otci, očišťuje se, jakož on čistý jest. Očišťuje se skrze Krista. Tak tato paní jak před smrti, tak při smrti hledala očištění v Kristu.

Nyní při této chvílce slyšeti budeme:

- I. Tato urozená paní Barbora Flodtova, rozená Nosticová z Belvic, manželka urozeného pana Jiříka Flodta z Pokštejna, kterých věcí žalostivých skrze smrt jest zbavená?
- I. ⁴⁶Největší bída, kteréž také i synové a dcery Boží poddáni jsou, jest hřích, jak přirozený, tak skutečné zlé žádosti, porušené náklonnosti, nedověra, pochybnost, to všecko zasluhuje člověku hněv Boží, tak že Pavel svatý žalostivě zvolal; Římanům 7 verš 10: Já jsem tělesný, poddaný hříchu. Nebo co činím, neoblibuji. Co v nenávisti mám, to činím. Což nechci, to činím, | [B #7] v těle mém nepřebývá dobré. Chtění mám hotové, ale vykonati dobrého, toho nenalézám. Nečiním toho dobrého, což chci, ale činím to zlé, čehož nechci. Kdo to činí ve mně: hřích. Bídny já člověk, kdo mne vysvobodí z toho těla smrti; Římanům 6 verš 6; tělo hřícha jmenuje. Děkujet' tato paní Bohu skrze Jezu Krista, Pána našeho, že již toho všeho zbavená, hřích ji odpuštěn skrze Krista, již víc na věky hřešiti nebude. Nebo Římanům 6 verš 7: Kdožt' umřel, ospravedlněn jest od hříchu, totiž zproštěn od hříchu, přestal hřešiti, výhost vzal. Onať dí: Pánu Bohu chvála, kterýž dal mi vítězství skrze Pána mého Ježíše Krista. Ale my, pokud jsme v těle, čemu jsme poddáni?
- II. Tato urozená a poctivá paní zbavena jest tohoto: jaké upění, jaké naříkání, jaké uzlosti, jaký strach, jaká bolest a zármutek na nás i na syny a dcery Boží připadají z cítedlnosti našich provinění, poklísek, pádů, hříchů, nedokonalosti, nedostatečnosti a mdloby, poznáváme. Tak že David rozvažuje ty věci, řekl; žalm 38: Hořelo ve mně srdce mé, roznícen jest oheň

⁴⁶ Ponecháváme zde původní číslování odstavců.

v přemýšlování mém. Spomeň prosím každý na své nedostatky, zdaliž nehoří srdce tvé přemýšlováním jich. Velikáž jest i ta bída, ale i od té bídy skrze smrt vysvobození býváme, jako tato paní. Kolikrát pobožně v své nemoci slzy vylévala, ale již setřel Pán Bůh všelikou slzu s očí její a smrti již více nebude se báti, aniž míti bude kvílení, ani křik, ani bolest, nebo ten přežalostný spůsob pominul; Zjevení 21 verš 4.

- III. Jaká nebezpečností jsou na zemi, na moři, v království, v knížetství, v markrabství zemském na zámcích, v městech, na tvrzích, v domích. Kde místo bezpečné? Jací na lidech přístrachové? Jaká myšlení, co a jak dále bude? Jaké rozličné nemoci vnitř v životě, jaké nemoci po oudech všeho těla. Kteréžto nemoci a bídy pomalu život náš zžírají, jako mol pomalu zžírá drahé roucho; Job 13, dosti pilně bráníš. Rez pomalu zžírá železo, oheň dříví, tak bídy a nemoci pomalu zžírají tvůj život. Tot' jest bída člověka. Té bídy tuto urozená a poctivá paní jest zbavená skrze smrt. Jižt' se nebojí žádného přístrachu a nebezpečností ani nemoci. Ale my, pokud jsme v těle, pod bázni zůstáváme. Ale blahoslavený člověk, kterýž se strachuje vždycky. Přísluví 28.
- IV. Aníž tato jest malá bída života, péče, prálnice a starost o vezdejší zřízené věci tělesného života. Jaká starost myslí, jaké trápení ducha, jaká bolest srdce, jaká obtížnost a jaká práce hospodyně aneb paní. An starost o pana manžela, kde jest, co činí, aby se jemu nětco zlého nestalo. Jaké trápení myslí o dítky, jaká obtížnost s čeládkou, jaká práce o hospodářství. Co snáší, co shromažďuje, opatruje živá paní, to po smrti někdy se roznáší. Tim mnohokrát kormoutí, sužuje se mysl zdravého aneb živého a nemocného člověka. Té starosti, péče a trápení těla skrze smrt jest tato paní zbavená a má pokoj především. Ale my, pokud jsme v těle, trápení těla máme. 1 Korinským 7. Vdala-li by se, trápení těla míti bude.
- V. Jaká lákání, jaká pokušení ďábla, na levo i napravo jsou. 1 Petrova 5: Obchází jako lev řvoucí. Jednak timto, jednak jiným pokušením k člověku přistupuje. A kde největší pobožnost, tu největší ďáblova osidla, pokušení a řvavost. Řve, straší, řve, že nemůže té duše uloviti, tot' ostent, tot' střely a šípové ohnivé, proti kterýmž, kdož nemodlí se, nelíbí, nešancuje se a neohražuje, prohrá. Takovým pokušením i svatý Pavel byl poddán 2 Korinským 12: Abych se vysokosti zjevení nad míru nepozdvihl, dán mi

jest osten aneb trn v těle. T[ot'] hrozné nějaké pokušení, kteréž ho v těle i v svědomí trápilo. Opět: Dán mi anjel Satan, aby mne pohlavkoval. Za to třikrát jsem Pána prosil, aby to odstoupilo ode mne. Ale řekl mi, dosti máš na mé milosti. Moc má v nemoci tvé dokonává se. Tak každý z nás má anjela Satana, an nás pohlavkuje. Ale všickni prosíme skrze modlitbu: Vysvobod' nás od zlého, totiž toho zlostníka ďábla. Tohoť jest tato paní zbavená.

- VI. Velikát' jest bída bydleti mezi lidmi zlými neupřímnými, ošemetnými, převrácenými, jako svatý Pavel 2 Timoteovi 3 vypsál. Nebo někteří lidé jen sami sebe miluji, jiní že jen peníze miluji, jiní chlubní, pyšní, jiní zlolejci, jiní nevděční, bezbožní, jiní nelitostiví, ukrutní, jiní utrhači, jiní plaší, kterýmž nic dobrého milo není, přivažčiví, rozkoší milovníci víc nežli Boha, ošemetní, převratliví. Při této paní toho nebylo: Milovnice Boha, manžela svého, pobožného bližního byla. Kolikrát manžela | **[B iii #11]** svého krotila, jakž v takovém povolání nemůže býti bez hněvu. Matka chudých a potřebných umřela. Takové jste, šlechtné poctivé paní, koruna svých panů manželů a matky potřebných lidí. Ale jste mezi zlými lidmi. Těch všech tato paní skrze odjití od nás jest zproštěná. Ale my mezi hady a štíry bydlíme.
- VII. Většít' jest tato naše bída, že jsme ze všech strán obklíčení přísahou proti nám zavázanými nepřátely, kteří jsou nepřátelé a protivníci evangelium a církve, a tak jsme vprostřed vlkův, lvův, zubřic, an nám utrhají, an potupují a odsuzují, an brání, an uklady strojí a vymejšlejí. Toho všeho zbavená jest skrze smrt tato urozená paní Barbora Flodtov[a]⁴⁷ rozena Nosticova z Belvic. Ale my, pokudž jsme v těle smrtném, mezi nimi zůstáváme a nebudeme jich zproštění, leč skrze smrt. Tak David proti nim se modlil; žalm 70: Bože, přispěj, aby mne vytrhl, pospěš Hospodine, aby mi spomohl. Zahanbeni buďte a zapýřte se, kteří hledají duše mé etc. Zahanbeni buďte, kteříž na mne povolávají hahá, hahá. Ale tys Bůh, vysvoboditel můj, pomoc má, neprodlévej Hospodine. |

⁴⁷ | Flodtowo

[#12] A Eliáš 3 Královská 19 verš 4. 5. Když Jezábel mordoval[a]⁴⁸ proroky Boží, Eliáš chodil po poušti a žádal sobě smrti, jižť jest dosti, ó Hospodine, vezmi duši mou. Tak že hořem usnul pod jalovcem. Tak v mnohých místech pro nesvobodu náboženství a pro ukrutnost nepřátel musí z svých milých domů, měst vycházeti a jako po poušti choditi a posluhování Božího hledati. Z prostřed takových nepřátel smrt lid Boží vysvobozuje a v pokoj uvodí. Děkujte Pánu Bohu, že zde z milosti knížete pána svého milostivého svobodu máte doma k čistým službám Božím, nad čež nic dražšího býti nemůže. A proste za pokoj, zdraví, život a požehnání jeho. V pokoji jeho, pokoj váš. Přidejž jemu, Pane Bože, let k letům jeho. Této paní tělo odpočívati bude v hrobě jako v rozkošné posteli v naději blahoslaveného vzkříšení k věčnému životu. Odtud Pán Kristus Jan 2 verš 2 jmenoval smrt snem. Neumřelt' jest, ale spí. 1 Korintským 15 verš 18. 1 Tesalonickým 4 verš 13. Odpočívati bude jako v dobré zemi semeno. Semeno jak se již v zelenosti a stromoví v květu ukazuje! Že vesele hleděti, vzláště když nyní rosou nebeskou skropeno. 1 Korintským 15 | [#13] verš 37. Řekne časem svým Pán: Vstaňte mrtví. Duše pak její přenesená jest do nebe skrze službu anjelův do {a}⁴⁹ lůna Abrahamova. Lukáš 16. Jižť její dušička byvši posilněná tělem a krví Pána našeho Jezu Krista v své nemoci, an ji veliká cesta nastávala, vidí Boha Otce, Boha Syna, Boha Ducha svatého tváří v tvář, a jižť letnic veselých radostně požívá. Jižť se těší říkajíc žalm 16: Nežůstavils duše mé v pekle, ukázals mi cestu života, naplnils mne potěšením před tváří tvou, rozkoše na pravici tvé, a utěšení až na věky. Jižť jest s Kristem Pánem. Jan 12, 14, 17. Jižť vidí slávu Krista. Matouš 17. Jižť se těší; Lukáš 16.

Jižť požívá společnosti, přátelství, sousedství, družictví, ne s vámi, ale s anjely, patriarchy, proroky, apoštoly, s Evou, matkou svou, item z Juditou, s Ester, s Pannou Marií, s svatými ženami a paními, které následovaly Krista, se všemi svatými a vyvolenými, kdež spívají: Svatý, svatý, svatý; Zjevení 4 verš 2.

Jestli že jest utěšené v shromáždění velikém prospěvovati chvály Pánu Bohu za jeho dobrodiní. 2 Paralipomenon 20. 4 Královská 23. Žalm 42. Nadtoť veselé a utěšené jest chvály prozpěvovati v církvi vítězné nebeské toho blaho slaveného shromáždění, do kteréhož časem svým rač nás doprovoditi Duch svatý, kterémuž bud' čest a chvála na věky Amen.

⁴⁸] mordoval

⁴⁹] do a Lůna

EDIČNÍ POZNÁMKA

Předkládanou edicí se pokoušíme zpřístupnit odborníkům i zájemcům z řad širší veřejnosti tři raně novověká pohřební kázání novoutrakvistického kněze Jiřího Dikasta. Jedná se o kázání při pohřbu Kryštofa Trčky z Lípy, jenž vzniklo v roce 1602, ale vytištěno bylo až o deset let později u Jiříka J. Dačického v Praze; kázání při pohřbu Jana Primusa ze Zvřetína z roku 1609 vytištěno u dědiců Daniela Adama z Veleslavína v Praze a kázání při pohřbu Barbory Flodtovy z roku 1608, vytištěno, stejně jako v případě Trčky z Lípy, u Jiříka J. Dačického.

Jelikož tato edice vzniká v průběhu pandemie koronavirového onemocnění covid-19, jsme nuceni z důvodu uzavření knihoven a archivů pracovat pouze se scany dostupnými na knihopisu (odkazy uvádíme ve zdrojích).

Transkripční pravidla

Zásady použité pro edici pohřebních kázání vycházejí ze snahy zpřístupnit tyto starší české texty dnešnímu čtenáři, zároveň však ze snahy zachovat z původních tisků co nejvíce autentických prvků. Původní texty tedy přepisujeme do současného pravopisného systému, zachováváme však zvukovou podobu jazyka a jeho tvaroslovná specifika, a to dobová i nářeční.

Při aplikování jednotlivých úprav jsme vycházeli z transkripčních zásad formulovaných v teoretických studiích Josefa Vintra⁵⁰ a Jiřího Daňhelky⁵¹. Nápomocné byly také ediční zásady uplatněné v edicích raně novověkých textů z poslední doby, a to od Hany Bočkové⁵², Jiřího Justa⁵³ nebo Jana Malury⁵⁴.

⁵⁰ VINTR, Josef. 1998. *Zásady transkripce českých textů z barokní doby. Listy filologické*. Praha 1998, s. 341–346.

⁵¹ DAÑHELKA, Jiří. 1985. *Směrnice pro vydávání starších českých textů*. In: *Husitský Tábor*. Tábor 1985, s. 285–301.

⁵² BOČKOVÁ, Hana. 2017. *Ediční poznámka*. In: *Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic: Putování, aneb, Cesta z království českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Júdské a dále do Egypta a velikého města Kairu*. Praha 2017, s. 427–443.

⁵³ JUST, Jiří. 2011. *Jazykové zásady edice*. In: *Kněžská korespondence Jednoty bratrské v českých diecézích z let 1610–1618: hned jsem k Vám dnes naschválí poslíka svého vypravil*. s. 55–62.

⁵⁴ MALURA, Jan a Jakub IVÁNEK. *Horo krásná, spanilá!: poutní písně na Moravě (1600-1850)*. Brno 2019, s. 487–493.

Grafika

Raně novověká pohřební kázání Jiřího Dikasta, jež zahrnujeme do této edice, vznikla v rozmezí let 1602–1612. Všechny texty jsou tištěny převážně frakturou, latinské části pak kurzívou či nekurzívním humanistickým písmem. Při přepisu v této edici nahrazujeme gotické písmo antikvou (nekurzívně) a latinské pasáže sázíme kurzívou (a to i v případech, kdy se v originále o kurzívu nejedná).

Zachováváme psaní iniciál a respektujeme členění textu na odstavce dle původního záměru autora. Vyjma iniciál však edice rezignuje na odlišení velikostí písma (v citátech, dedikaci apod.). Nepřihlížíme k původní paginaci. V textech značíme konec strany svislicí, po níž vždy v hranatých závorkách uvádíme čísla folií.

Editované texty kombinují spřežkový a diakritický pravopis. Spřežky v edici rozepisujeme následujícím způsobem: *ff*, *sf* > *š* či *s* (např. *naffe* > *naše*). Digrafy přepisujeme následovně: *rž* > *ř* (např. *řzwe* > *řve*, *ržzenjm* > *řízením*, *Ržjmský* > *římský*, *Ržijgna* > *října*, *ržekli* > *řekli*), *cž* > *č* (např. *Cžechtické* > *Čechtické*, *cžasto* > *často*, *Cžeského* > *českého*).

Zvláštní znaky upravujeme dle dnešního úzu: *f* > *s* (např. *Měště* > *měště*, *gest* > *jest*), *ff* (popř. *fs* či *ss*) > *š* (např. *Geremiáfs* > *Jeremiáš*, *ffermiclovati* > *šermiclovati*), *w* > *v* (např. *welikém* > *velikém*, *milostiwého* > *milostivého*, *bogowal* > *bojoval*) – s výjimkou německých jmen (např. *Langenhorwelsdorf*), počáteční *v* > *u* (např. *vrozené* > *urozené*, *vmřel* > *umřel*), *au* > *ou* (např. *nepoblaudjme* > *nepobloudíme*, *sausedu* > *sousedu*, *podftaupj* > *podstoupí*) – vyjma cizích slov (např. *Augustýn*), *ti* předcházející vokálu > *t'* (např. *křestianském* > *křest'anském*, *dětiátko* > *děť'átko*), *zi* předcházející vokálu > *ž* (např. *zialm* > *žalm*), *di* předcházející vokálu > *d'* (např. *Diabla* > *Ďábla*), *g* (ve funkci souhlásky *j*) a *y* (po samohlásce) > *j* (např. *zgewenj* > *zjevení*, *streyce* > *strejce*), *j* ve funkci vokálu > *í* (např. *pohřebnj* > *pohřební*).

V případě přepisu latinských pasáží vycházíme ze studie Martina Steinera *Ediční pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského*⁵⁵. Vokální ligatury v latinských slovech rozepisujeme. Latinské citáty překládáme v poznámce pod čarou pouze v případě, že je sám Dikast v textu vzápětí nepřeložil. Symbol & rozepisujeme na *et*.

⁵⁵ STEINER, Martin. *Ediční pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského*. *Listy filologické*. Praha 1999, s. 232–240.

Velká a malá písmena upravujeme dle současné pravopisné normy. Ve výrazech vyjadřujících náboženskou úctu zachováváme velká počáteční písmena (např. *Pán Bůh, Matka Boží, Duch svatý, Spasitel*, ale též u adjektiva *Boží*), totéž platí v případě titulatur (např. *Jeho Milost*). Slovo *bohové* (v původním textu *Bohové*) pak transkribujeme s malým počátečním písmenem, neboť se nejedná o nejvyšší bytost v monoteistickém náboženství. Obecně však dochází ke značné redukci velkých počátečních písmen, neboť v původních textech se setkáváme s jejich dobově obvyklým nadužíváním.

Jelikož se snažíme dnešnímu čtenáři usnadnit orientaci v textu, upravujeme interpunkci dle dnešního syntaktického principu. Nadbytečně užívané středníky ve většině nahrazujeme dle kontextu čárkou nebo tečkou. V případě nepřímých otázek odstraňujeme otazník. Dvojtečku ponecháváme na místech, kdy je v souladu s dnešním územ.

Římské číslice ponecháváme u označení panovníků (např. *Klembrotos II., Kýros II.*) či v případě značení jednotlivých pasáží kázání. V případě označení letopočtů ponecháváme v textu římské číslice, ale bezprostředně za tím uvádíme ve hranatých závorkách letopočet v číslicích arabských (např. *M. DC. XII. [1612]*). V původních textech objevující se *III.* zapisujeme jako *IV.* (např. *Jichřich III. > Jindřich IV.*).

Vlastní jména přepisujeme dle současné normy (např. *Giřika Dykasta Miřkowského > Jiřika Dikasta Miřkovského, Krystus > Kristus, Matthyáš > Matyáš*). V margináliích se však zápis vlastních jmen často liší od podoby v hlavním textu. Toto kolísání zachováváme (např. *Bucifal/Bucephalus*).

Zkratky rozepisujeme: *P.* > *pán, paní, gt' > jest, J. M. C.* > *Jeho Milost císařská, v.* > *verš*, krom zkratky etc., ta zůstává nerozepsána. V případě latinských výrazů (např. *Septemb. > Septembris*) či biblických odkazů (např. *Ržjm: > Římanům, Mogž. > Mojžíšově*) rovněž rozepisujeme. Nerozepisujeme zkratku *kap.* při odkazu na biblické kapitoly. Konkrétní místa a podobu námi rozepsaných zkratk uvádíme v příloženém seznamu zkratk na následujících stranách.

Hranice slov upravujeme podle dnešního úzu. Dochází tedy k oddělení předložky spojené s následujícím slovem (např. *vhněwě > v hněvě, proto > pro to*). Oddělujeme spojovníkem příklonku *-li* (např. *nebudeli > nebude-li, bylli > byl-li*) a zcela oddělujeme příklonku *by* označující tvary kondicionálu (např. *kterýchžby*

> *kterýchž by, umřelby* > *umřel by*). Upravujeme spřežky (např. *na prosto* > *naprosto*, *tak že* > *takže*).

Zdvojená písmena nahrazujeme jedním tam, kde se nevyslovují: *tt* > *t* (např. *Matthyáš* > *Matyáš*), *ff* > *f* (např. *Krystoff* > *Kryštof*, *Mansffeldu* > *Mansfeldu*, *proffant* > *profant*, *Sfýff* > *šíf*), *ss* > *s* (např. *massem* > *masem*), a to včetně v edičních zásadách často diskutovaným *dd* > *d* ve slově *radda* > *rada*.

Hláskosloví a tvarosloví

Souhláskovou skupinu *gh* transkribujeme na *k* ve slovech německého původu (např. *margkrabstwj* > *markrabství*). Totéž platí v případě hláskové skupiny *th*, kterou zjednodušíme na *t* (např. *Matthyás* > *Matyáš*). Rovněž souhláskovou skupinu *gc* transkribujeme na *g*, a to v lokativu slova Frymburk (*Frymburgce* > *Frymburce*).

Respektujeme původní prezentní tvary slovesa být včetně jejich kolísání (např. *sou, jsou, sem*).

Dle původních textů zachováváme souhláskové skupiny, konkrétně pobočné slabiky (např. *mučedlník, smrtedlném, nezhojitedlnou, porušitedlnou*) a další tvary (např. *vzáctné, ovotce, všickni, vzláště, všecken, nětco, třidceti*) včetně kolísání (např. *předce/předse*).

Zachováváme postponovanou částici *t'* (např. *nenit', ont', naleznet', tobět', Hospodint'*).

Ponecháváme nezměkčené *dříveji*.

Respektujeme původní psaní předpon a předložek *s, z* a *vz* (např. *z Juditou, spívají, způsob, splodili, stratil, zrostl*) a zachováváme jejich kolísání (např. *prospěvovati/prozpěvovati, splodit/zplodit*).

V souladu se současným pravopisem upravujeme psaní *i/y* ve slovech cizího původu (např. *Claudyana* > *Claudiana*, *Krystus* > *Kristus*, *Judyta* > *Judita*, *Yzák* > *Izák*, *Achylles* > *Achilles*, *Bucyffal* > *Bucifal*, kolísání v zápisu jména *Pithias/Pythias* sjednocujeme na *Pythias*, *Prymus* > *Primus*, *Dykast* > *Dikast*, *Syxta* > *Sixta*, *Ezechyás* > *Ezechiáš*, *Korynt* > *Korint*) i ve slovech domácích (např. *Lyppy* > *Lípy*, *prosýme* > *prosíme*, *odvracý* > *odvrací*). Opravujeme nedostatky ve shodě přísudku s podmětem (např. *makovice aneb štít z domu spadli* > *spadly*, *příčinou byli nemoci* > *byly*).

Obecně respektujeme původní flexi a zachováváme pádové koncovky (např. v *domích, měsících, otcuov, křesťaních, přátely* akuz. pl. m.). Ponecháváme dubletu *ů/uo* (např. *synův, měsících, otcuov*).

Ponecháváme napříč texty kolísající *anděl/anjel*.

Uchovááme depalatalizované tvary (např. *zed, budte*).

Zachovááme původní dvojhlasku *ej* místo *í/ý* (např. *vymejšlíme, strejce*).

Zachovááme iniciální *ou* (např. *oudolí, Ouředníka, oudech, ouhlavnímu*).

Rovněž zachovááme kolísání ve slovech cizího původu, která v češtině v době vzniku kázání teprve zdomáčkovala (např. *heroicky/heroitsky*).

Ponecháváme kolísání ve slově *lejemnant/leutenant*, neboť se každý z tvarů vyskytuje v textu pouze jednou.

Délka vokálů není v původních textech důsledně označována. Naším cílem je v co největší možné míře uchovat původní kvantitu.

Kolísání vokalické kvantity ve slově *kázání/kázani* sjednocujeme ve všech textech na *kázani* z důvodu zachování rytmického zákona.

Variantní podobu substantiva *paní/pani* sjednocujeme ve všech textech edice na *paní*.

Zachovááme dloužené tvary *podlé, vedlé*.

V případě slova *jediné/jedine* (ve smyslu *jedině*) sjednocujeme na *jedine*, neboť tento zápis napříč všemi námi předkládanými texty dominuje. Na tuto úpravu v textu upozorňujeme v poznámce pod čarou.

Upravujeme ojedinělé dloužení ve slově *Spásitel* na *Spasitel*, neboť na něj narážíme v textech opakovaně a v naprosté většině výskytů svou podobou odpovídá dnešnímu úzu. V textu na tuto úpravu upozorňujeme v poznámce pod čarou.

V předponách zachovááme původní kvantitu vokálů, a to včetně předpony, která má dnes délku (např. *umysl, ulisně, uklady*) či náslovného *u* (např. *z ust*).

V kořenech slov do délky vokálů rovněž nezasahujeme a ponecháváme dloužení i krácení (např. *dvěře, chvílce, příčinou, nařikati, užívejme, rozjimaní, pohledněme*).

V příponách slov do vokalické délky nezasahujeme.

V koncovkách slov obecně kvantitu upravujeme. Substantiva vzoru stavení však ponecháváme krácené, neboť je to v této podobě užíváno ve všech textech edice systémově (např. *soukromi*).

V případě pronomén do kvantity vokálů nezasahujeme a ponecháváme původní tvary krácené (např. *s tím, tímto, s nim*) i dlužené (např. *s nimi*). Upravujeme ojedinělý výskyt *one ženy* na správný tvar gen. sg. f. *oné ženy*, v samotném textu na tuto úpravu upozorňujeme v poznámce pod čarou. Výjimečně zasahujeme také do vokalické délky zájmena *jí*, kdy z důvodu odlišení akuzativu délku krátíme na tvar *ji* (na konkrétním místě na toto opět upozorňujeme v poznámce pod čarou). V zájmenech s adjektivní flexí délku samohlásek upravujeme (např. nom. sg. *gegi* > *její*).

Vokalickou kvantitu tvrdých adjektiv upravujeme podle dnešního úzu (např. *dlohověky* > *dlohověký*, *olivovy* > *olivový*).

Zachováváme kolísání v délkách samohlásek ve tvarech: *červíček/červíček*, *strumek/strůmek*.

Kolísání samohlásky *o/ó* ve smyslu citoslovce (např. *Ó králi, Ó synové, Ó milí bohové*), sjednocujeme ve všech textech edice na dlouhou variantu, tedy *ó*.

SEZNAM ZKRATEK

V žádném z předkládaných textů nerozepisujeme zkratky: *etc.*; *kap.* (při odkazu na biblické kapitoly).

K pohřebnímu kázání nad Kryštofem Trčkou z Lípy:

[#1] Mach: > Machabejská;

[A ii #2] J. M. C. > Jeho Milosti císařské;

[#3] zje: > Zjevení; Žal: > Žalm; Žal: > Žalm; Žal: > Žalm; Ekle: > Eklesiastes; Mat > Matouš; Říman: > Římanům; Žal: > Žalm; Přís: > Přísloví;

[A iii #4] Gen: > Genesis; Přísl: > Přísloví; Král > Královská; Leu: > Leviticus; Deut: > Deuteronomium; Přísl: > Přísloví;

[#6] Judik. > Judicum [Soudců]; J. M. > Jeho Milosti; Sever^o Imper > Severus imperator;

[#7] Krá: > král; Iza: > Izaiáš; Gen: > Genesis; Iza: > Izaiáš; Král: > Královská;

[B #8] Joz: > Jozue; Dan: > Daniel; Theodoric^o Rex Gothorû, > Theodoricus rex Gothorum; Sam > Samuelova;

[#9] M. > Macedo; Tym. > Timoteovi;

[B ii #10] gt' > jest, Judyk: > Judicum [Soudců]; Discip. Christi > Discipuli Christi;

[#11] Odpo: > Odpověď; Manti' > Mantius;

[#12] Sam: > Samuelova; Judy: > Judicum [Soudců]; Gen: > Genesis; to^o > toho;

[#13] Sam: > Samuelova; Templŭ Olympium > Templum Olympium;

[#14] Hegesi. > Hegesius; Žal: > Žalm; Řím: > Římanům; Mat: > Matouš; Apok: > Apokalypsa; Philip: > Filipským;

[#15] Sap: > Sapientiae [Moudrosti]; Tym: > Timoteovi; Ezd: > Ezdrášova;

K pohřebnímu kázání nad Janem Primusem ze Zvěřetína:

[#titulní list] Nověbris > Novembris; M. > mistra

[A ii #1] Septemb. > Septembris;

[#3] k. > kněz

[#4] p. > pana; k Řím: > k Římanům;

[#5] prv. > první; Mojž: > Mojžíšově; Mojž: > Mojžíšově; Králow: > Královské;

[#6] prv. > první; Mojž: > Mojžíšově; Korynth: > Korintským;

[B #7] Moj: > Mojžíšova; Moj: > Mojžíšova;

[#8] Král: > Královská; Izai: > Izaiáš; Moj: > Mojžíšova; Král: > Královská; Math: > Matouš;

[B ii #9] p. > pan; p. > paní; Mojž: > Mojžíšova;

[#10] Gen: > Genesis; Luk: > Lukáš;

[B iii #11] Math: > Matouš; Korynth: > Korintským; Ezech: > Ezechiel; k Řím: > k Římanům; Math: > Matouš;

[#12] k Filipen. > k Filipenským; Petr > Petrova; S. > svatého; Luk: > Lukáš; Písne Šalom: > Písne Šalomounova; Ezdreáš: > Ezdreášova; Král: > Královská;

[#13] Mojž: > Mojžíšova; Math: > Matouš; Král: > Královská; Isa: > Izaiáš; Zjev: > Zjevení; Izai^o > Izaiáš;

[#14] Píseň Šalom: > Píseň Šalomounova; Zjev: > Zjevení; Zjev: > Zjevení; Moj: > Mojžíšova; Zjev: > Zjevení; Moj: > Mojžíšova;

[C #15] Iza: > Izaiáš;

[#16] Mojž: > Mojžíšova;

[C ii #17] Moj: > Mojžíšova; Moud: > Moudrosti; Moud: > Moudrosti; Řím: > Římanům; Mojž: > Mojžíšova; Luk: > Lukáš;

[#18] Jerem: > Jeremiáš; polovičné^o > polovičného; Novem: > Novembris; Mojž: > Mojžíšova;

K pohřebnímu kázání nad Barborou Flodtovou:

[A ii #1] gt' > jest; Zjev: > Zjevení; v > verš; v > verš; Izai: > Izaiáš; v > verš;

[#2] v > verš;

[#4] gt' > jest; Řím: > Římanům; v > veš;

[#5] Luk: > Lukáš; v > verš; v > verš;

[#6] v > verš; v > verš; Ří: > Římanům; v > verš;

[B #7] Řím: > Římanům; v > verš; Řím: > Římanům; v > verš; žal: > žalm

[#8] Zjev: > Zjevení; v > verš; Přísl: > Přísluví;

[B ii #9] Kor: > Korintským;

[#10] Kor: > Korintským; t: > toť; Tym: > Timoteovi;

[#12] Král: > Královská; v > verš; v > verš; Kor: > Korintským; v > verš; Kor: > Korintským;

[#12] v > verš; Luk: > Lukáš; Mat: > Matouš; Luk: > Lukáš; Zjev: > Zjevení; v > verš; Paralip: > Paralipomenon; Král: > Královská;

Seznam emendací

V původním textu chybějící (námi doplněné) znaky jsou označeny hranatými závorkami []. V situaci, kdy bylo naopak nutné znaky z původního textu odstranit, užíváme závorek složených { }. V samotné edici již v textu uvádíme výrazy opravené. V případě nečitelnosti či poškození textu danou část s přihlédnutím ke kontextu doplňujeme. K emendaci dochází pouze v případě zjevných chyb.

K pohřebnímu kázání nad Kryštofem Trčkou z Lípy:

[#7] který{:}ž] který:ž

[#9] adiiit [p]er vulnera] adiiit ger vulnera

[#11] Mezen{ti}tius] Mezentitius

[#12] syn[a]] syn

[#12] svítěz[i]li] svítězli

K pohřebnímu kázání nad Janem Primusem ze Zvířetína:

[#13] pro[]to] proto

[#13] pro[]to] proto

[#16] nepřichá[z]ejí] nepřichá ejí

K pohřebnímu kázání nad Barborou Flodtovou:

[#5] Dr[a]há] Druhá

[#11] Flodtov[a]] Flodtowo

[#12] mordoal[a]] mordowal

[#13] do {a} lůna] do a Lůna

VYSVĚTLIVKY

K pohřebnímu kázání nad Kryštofem Trčkou z Lípy:

[#titulní list]

urozeného pána, pana Jana Rudolfa Trčky z Lípy – Jan Rudolf Trčka z Lípy (1557–1634) byl český šlechtic působící jako císařský rada, zemský soudce a místodržící Českého království. Po bitvě na Bílé hoře se stal majitelem velkého množství pozemků, část zdědil, ale část tvořily také výhodně nakoupené majetky zabavené pobělohorským exulantům. Byl bratrancem zemřelého Kryštofa Jaroslava Trčky z Lípy a Dikastovým mecenášem.

na Smiřicích – Smiřické panství na Královéhradecku odkoupil roku 1498 Mikuláš ml. Trčka z Lípy na Lichtenburce od dědiček Valečovských a jejich manželů.

na Opočně – Opočenské panství nacházející se v podhůří Orlických hor. Roku 1495 koupil opočenské panství Mikuláš ml. Trčka z Lípy na Lichtenburce od Jana Jence z Janovic. Ve druhé polovině 16. století zde rod Trčků vystavěl na základech gotického hradu renesanční zámek.

a Frymburce – Zřícenina hradu ze 13. století na Náchodsku, kterou Trčkové vlastnili od roku 1495.

u Jiříka J. Dačického – Jiří Jakubův Dačický († 1618) byl předbělohorský český tiskař působící ve Starém Městě pražském s nevalnou pověstí pro své konflikty se zákonem.

[#2]

Její Milosti urozené paní, paní Veroniky Valdštejské, rozené Trčkovně z Lípy, na Zěhusicích a Chotusicích – Veronika Trčkovna z Lípy, sestra zemřelého Kryštofa Jaroslava Trčky z Lípy, provdaná za Jana z Valdštejna.

na Zěhusicích – Ve Středočeském kraji ležící městyš Žehušice, který v době vzniku kázání patřil Valdštejnům.

a Chotusicích – Obec Chotusice nacházející se nedaleko Žehušic.

Tertullianus – Tertullianus, Q. S. F. (2.–3. st. n. l.) byl latinsky píšící křesťanský spisovatel pocházející z afrického Kartága. Kromě autorství apologetických spisů mu bývá připisován také velký podíl na vytvoření latinského teologického pojmosloví.

[#4]

Pindarus – (cca 522–466 př. n. l.) Pindaros bývá považován za nejvýznamnějšího starověkého řeckého představitele sborové lyriky. Psal zejm. písně oslavující řecké aristokraty, vítěze olympiád a dalších sportovních soutěží.

[#5]

Domitianus – Titus Flavius Domitianus (51–96) byl 11. římským císařem, mladším synem císaře Vespasiana a posledním vladařem z flaviovské dynastie. Byl vzorem tyrana na trůně.

Commodus – Lucius Aurelius Commodus (161–192) byl 18. císařem římské říše.

[#6]

pana Henricha Matyáše hraběte z Thurnu – Hrabě Jindřich Matyáš Thurn (1567–1640) patřil mezi vůdčí osobnosti českého stavovského povstání. Byl jedním z iniciátorů třetí pražské defenestrace roku 1618. Po porážce povstání odešel do exilu.

Severus císař – Lucius Septimus Severus (146–211) byl 21. císařem římské říše.

Parmenio hejtman jeho – Parmenion byl starověký makedonský generál ve službách Filipa II. Makedonského a Alexandra Velikého.

[#7]

král Ochoziáš – též Achazjáš (9. století př. n. l. – 842 př. n. l.) byl šestým králem samostatného Judského království.

[#8]

jako onen Theodorikus král Gothův – Theodorich Veliký z rodu Amalů (453–526) byl králem Ostrogótů, Itálie a římským konzulem. Ke konci jeho vlády se zhoršil Theodorichův vztah k východořímskému císaři. V roce 524 nechal bez soudu popravit pro obvinění ze spiknutí několik významných mužů, zejména senátorů (mezi nimi rovněž Boethia a Symmacha).

tyransky dal zamordovati Boetia – Anicius Manlius Torquatus Severinus Boëthius († 524) byl křesťanský teolog a filosof. Jeho nejznámějším dílem je *Consolatio philosophiae* (Útěcha z filosofie). Byl popraven králem Theodorichem.

císař Maxmilián Druhý – Maxmilián II. Habsburský (31. 6. 1527 – 12. 10. 1576) byl český a uherský král, římský císař, markrabě moravský a arcivévoda rakouský. Dikast poukazuje na skutečnost, že císař zemřel ve stejný den v jiném roce jako Trčka.

císař Rudolf – Rudolf II. Habsburský (18. 7. 1522 – 20. 1. 1612) byl český, uherský a chorvatský král, rakouský arcivévoda. V den úmrtí císaře Maxmiliána II. se Rudolf ujal vlády jako římský císař.

Rudolf kníže švábské – Rudolf z Rheinfelden (1025 – 15. 10. 1080) byl švábským vévodou. Jak zmiňuje Dikast, po neshodách se svým švagrem, Jindřichem IV. byl v roce 1077 zvolen protikrálem. V bitvě u Bílého Halštrova vedené v roce 1080 přišel v boji o ruku a byl raněn do břicha.

[#9]

Vratislav z Pernštejna – Vratislav II. z Pernštejna (9. 7. 1530 – 27. 10. 1582) byl diplomat a nejvyšší český kancléř Českého království pocházející ze šlechtického rodu Pernštejnů.

Iphikrates pán a hejtman aténský – Ifikrátes (4. století př. n. l.) byl aténský vojenský velitel a politik.

[B ii #10]

urozeného pána, pana Viléma Trčky z Lípy etc. – Vilém III. Trčka z Lípy († 1596) byl bratr zemřelého Jana Kryštofa Trčky z Lípy. Zemřel rovněž heroickou smrtí v Uhrách při tureckých válkách. Je zde důležité zmínit, že se tím nemyslí Vilém II. Trčka z Lípy a na Veliši (1532 – 22. 10. 1569) jenž zastával úřad hejtmana Hradeckého kraje.

necht' umře můj duch s Filištýnskými – Filištíni, též Pelištejci či Peliště, byli nezemitský národ, jenž přišel pravděpodobně z Kréty jako jeden z tzv. mořských národů.

[#11]

Mantius Capitolinus – Marcus Manlius Capitolinus byl konzul a patricij římské republiky (384 př. n. l.). V době galské války bránil v Římě Kapitol, který zůstal nedobyť (odtud přezdívka Capitolinus).

Fabiuv rod v Římě byl znamenitý – Celým jménem Quintus Fabius Maximus Verrucosus Cunctator (280 př. n. l. – 203 př. n. l.) byl římský konzul, vojevůdce a diktátor.

Epameinóndás, nejvyšší hejtman Thébanských – (cca. 410–362 př. n. l.) byl thébský generál, jehož zásluhou byl antický městský stát Théby přetvořen v jednu z nejvýznamnějších sil v tehdejším Řecku.

[#12]

Mezentius, ač bezbožný pohan a voják – Etruský král poslán pro svou krutost do vyhnanství.

[#13]

Publius Decius – Celým jménem Publius Decius Mus († 340 př. n. l.) byl římským vojenským tribunem a římským konzulem.

svatý Augustin – Aurelius Augustinus, zvaný též „učitel Západu“ (354–430) byl v období pozdního římského císařství biskupem a církevním učitelem. Jedná se o jednoho z nejvýznamnějších raně křesťanských filozofů a teologů.

[#14]

jako k Karlovi knížeti z Mansfeldu – Karl von Mansfeld (1543–1595) byl německý vojenský velitel během kolínské a osmansko-habsburských válek.

k Adolfovi hraběti z Schwarzenbergu – Adolf ze Schwarzenbergu (1551–1600) byl významný vojevůdce ve válce s Turky, kde rovněž padl.

K pohřebnímu kázání nad Janem Primusem ze Zvěřetína:

[#titulní list]

z Zvěřetína – Původně přídomek „ze Zvěřínky“ náležel Václavu Šíchovi (pro zásluhy v boji proti Turkům). Po Šíchově smrti byl přídomek pozměněn na „ze Zvěřetína“ a byl převeden na jeho přátele, bratry Sixtovy a na Pavla Primusa z Prostějova.

slovutného Pavla Primusa – Pavel Primus z Prostějova pocházel ze staré měšťanské rodiny. Byl synem Martina Primusa. Roku 1601 se oženil s Dorotou, jedinou dcerou Adama Čechtického z Kranichfeldu.

paní Doroty Čechtické z Kranichfeldu – viz Pavel Primus

u dědice mistra Daniele Adama z Veleslavína – Daniel Adam z Veleslavína byl literárně činný nakladatel a tiskař, aktivně se podílející na předbělohorském literárním životě. Oženil se s nejstarší dcerou Jiřího Melantricha z Aventinu. V Melantrichově tiskárně působil nejen jako literární poradce, autor, překladatel a editor, ale rovněž zastupoval již stárnoucího tchána při samotném vedení tiskárny, kterou následně zdědil. Po Adamově smrti firma připadla jeho ženě Anně a třem nedospělým dětem. Tiskárna fungovala dál a prezentovala se pod označením „dědicové Daniela Adama z Veleslavína“.

[A ii #1]

pan Martin Primus – Martin Primus z Prostějova († 1582) byl otec Pavla Primusa ze Zvířetína, dědeček zemřelého Jana Primusa.

paní Veronika Primuska – žena Martina Primusa z Prostějova, matka Pavla Primusa ze Zvířetína, babička zemřelého Jana.

Jan Jindřich markrabě moravský – Celým jménem Jan Jindřich Lucemburský (12. 2. 1322 – 12. 11. 1375) byl český králevic, moravský markrabě a tyrolský vévoda. Byl druhorozeným synem Jana Lucemburského a mladším bratrem Karla IV. Dikast (podobně jako dříve u Trčky) v kázání zmiňuje, že zemřel ve stejný den v jiném roce než zesnulý Jan Primus.

[B #7]

Astyagés děd Kýra – Byl posledním králem médské říše vládnoucí v letech 585 př. n. l. až 550 př. n. l.

Kýra – Kýros II. Veliký (mezi 590 a 580 – 530 př. n. l.) byl zakladatelem perské říše a jedním z největších dobyvatelů starověku.

Hérodotos – Hérodotos z Halikarnássu byl prvním významným antickým historikem, nazýván též „otcem dějepisu“.

Xerxés král – Xerxés I. (519–465 př. n. l.) byl perský velkokrál.

[C #15]

Manicheové – Manicheismus je dnes již vymizelé náboženské učení, jenž bylo založeno v Sasánovské říši babylonským prorokem Máním ve 3. století. Učení v sobě spojovalo prvky křesťanství, gnosticizmu, představy zoroastrismu, judaismu a buddhismu, přičemž se považovalo ze vrcholnou formu všech těchto náboženství.

od Maneta, jenž byl původ toho kacířství – též Mání, viz Manicheismus.

Augustinus svatý – viz svatý Augustin

K pohřebnímu kázání nad Barborou Flodtovou:

[#titulní list]

rozené Nosticové z Belvic – Ottův slovník naučný uvádí Belvicové z Nostic. Jedná se o jméno rytířské rodiny, jež se do Čech přistěhovala z Lužice.

z Pokštejna – Zřejmě se jedná o obec Potštejn ležící v Královéhradeckém kraji. Nachází se tam rovněž stejnojmenný hrad.

na Žerotině – Obec Žerotín se nachází v Olomouckém kraji. Součástí obce je stejnojmenný barokně-klasicistní zámek z poloviny 18. století.

DOPROVODNÝ KOMENTÁŘ

JIŘÍ DIKAST

novoutrakvistický kněz, kazatel, administrátor konzistoře podobojí, překladatel, spisovatel a autor příležitostné latinské poezie (označován též jako Dikastus, Dicastus, Dykastus Miřkovsky, Dykast či Miřkovinus) se narodil pravděpodobně v roce 1559 v Mířkově u Horšovského Týna na Klatovsku.

Po studiu na žatecké latinské škole, kde mezi jeho učitele patřili⁵⁶ např. Pavel Philopater, básník a spisovatel Jiří Ostracius, Jakub Strabo Klatovský, Jiří Sušilius či Václav Posthumius, odešel za dalším vzděláním do Saska. Následně získal v Lipsku magisterský gradus a v roce 1577 byl tamtéž vysvěcen na kněze.⁵⁷

Po návratu do Čech působil v utrakvistické církevní správě, nejprve jako pastor v Lomnici nad Popelkou, od roku 1589 pak jako děkan v Jičíně. Během svého působení v Jičíně sehrál důležitou roli při rekonstrukci shořelého kostela sv. Jana. V Jičíně se rovněž seznámil s významným humanistickým básníkem Jiřím Carolidem z Karlsperka. O jejich přátelství svědčí Carolidovy básně,⁵⁸ jež Dikastovi věnoval.⁵⁹

Od roku 1605 byl Dikast soukromým vychovatelem dětí Jana Rudolfa Trčky z Lípy na Opočně. Známost Dikasta s Rudolfem Trčkou však prokazatelně započala mnohem dřív. Již v překladech *Krátkého výkladu aneb vysvětlení sedmi žalmův kajících svatého Davida*⁶⁰ či *Modlitby pobožných a horlivých rozjímání o milování Boha*⁶¹ nalzáme v předmluvách chválu tohoto Dikastova šlechtického patrona. V roce 1601 pak vzniklo také jedno z námi předkládaných kázání, promluva nad mrtvým tělem bratrance Jana Rudolfa, Jaroslavem Kryštofem Trčkou z Lípy.

⁵⁶ DIKAST, Jiří. *Postilla: Nebo, kázání krátká na Evangelia svatá*. Praha 1612.

⁵⁷ *Biografický slovník českých zemí*, sešit XIII., Praha 2010, s. 217–218.

⁵⁸ TRUHLÁŘ, Antonín, ed. et al. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě: Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemia et Moravia cultae*. Praha 2011, s. 45.

⁵⁹ Latinské básně z pera Jiřího Carolida nalzáme i v námi připravovaných kázáních, do této edice je však nezahrnujeme.

⁶⁰ TILLEMANNUS, Franciscus. *Krátký výklad aneb vysvětlení sedmi žalmův kajících svatého Davida*. Přeloženo Jiřím Dikastem, Praha 1598.

⁶¹ IDIOTA. *Modlitby pobožných a horlivých rozjímání o milování Boha a pravé trpělivosti*. Přeloženo Jiřím Dikastem. Praha 1598.

Později Dikast opět působil v církevní správě. Na podzim roku 1608 se stal pastorem v Prostějově. V tomto období vznikly zbylé dva námi zpracovávané texty, pohřební kázání nad Janem Primusem a Barborou Flodtovou.

V roce 1610 odešel Dikast do Prahy, kde nejprve působil na farách při kostele sv. Štěpána na Novém Městě pražském, od jara 1615 se pak po Eliášovi Šúdovi ujal správy chrámu Matky Boží před Týnem. Po smrti Jiřího Tesáka spravoval Dikast v letech 1617–1618 také farní úřad sv. Haštala.

Od roku 1614 byl členem utrakvistické konzistoře a na podzim roku 1619 byl zvolen jejím administrátorem. V listopadu roku 1619 z titulu této funkce vykonal spolu s bratrským biskupem Janem Cyrilem Třebíčským za přítomnosti dalších 40 kněží korunovaci Fridricha Falckého a jeho ženy Alžběty.

Po bitvě na Bílé hoře se Dikast snažil vyjednat podmínky setrvání utrakvistických kněží v Praze. Mezi podmínky kladené bělohorskými vítězi patřilo např. odstoupení protestantských kněží od manželství, jejich sponzorství nového vojska či odvolání korunovace zimního krále, Fridricha Falckého.⁶² Jediný Dikast se podvolil, splnil jednu z podmínek a Fridricha označil za nepřítele vlasti. Pro svou značnou ústupnost a kvůli prosbám o přímluvu u valdických kartuziánů se však Dikast dostal do nelibosti svých spoluvěrců a i dnes, při snaze vypátrat o něm co možná nejvíce informací, narážíme zejména na reflexi těchto jeho snah. „Dikast nedovedl snášeti se zmužilou srdnatostí útrapy, jež na národ český padaly. Prosil za slitování, milosrdenství, dovolával se k soucitu lidí, ano počal jako třtina se klátiti. Pochleboval vítězům, prohlašoval Bedřicha Falckého, jemuž někdy vyprošoval božské požehnání, za nepřítele a veřejnými modlitbami prosil za další šťastné vítězství pro Ferdinanda II. Avšak marné bylo všechno namáhání.“⁶³ Dále pak: „Když byl 13. prosince 1621 vydán patent proti praedikantům, očekávalo se, že se Dikast vzmuží k odporu; ale ponížil se více než ostatní: hleděl hyperloyálními projevy dřívější svou stranickost přivésti v zapomenutí; krále, kterého korunoval, prohlásil za nepřítele vlasti, přál císaři vítězství a opakoval to ve svém kázání. Ale nebylo mu to nic platno: musil přece

⁶² KOMENSKÝ, Jan Amos. *Historie o těžkých protivenstvích církve české: historie z let 1756, 1844, 1869, 1870*. Praha 1952, s. 107.

⁶³ DVORSKÝ, František. *Založení kláštera Valdického Albrechtem z Waldšteina*. *Časopis Musea království Českého*. Praha 1901, ročník 75, č. 2, s. 192.

opustit vlast a odebrati se do vyhnanství, čímž byl učiněn konec konsistoři evangelické“.⁶⁴

Přes veškerou snahu byl tedy v prosinci roku 1621 sám vypovězen z vlasti. Po svém odchodu se usadil v Žitavě, kde v roce 1630 skonal.

Množství tiskem vydaných Dikastových spisů navazuje na jeho kazatelské působení, jenž mu v předbělohorské době zajistilo jistou popularitu a kariéru v utrakvistické církvi. Působením v církevní správě jsou jeho díla ovlivněna také žánrově. Nejčastěji se jedná o příležitostná kázání, např. *Pohřební kázání při pohřbu Jana Primusa z Zvířetína*⁶⁵, modlitby, např. *Modlitba Páně s výkladem krátkým, delším a nejdelším*⁶⁶ a duchovní písně, např. *Písničky církevní*⁶⁷. Jeho nejvýznamnějším dílem je již dříve zmiňovaná dvousvazková *Postilla*. Ve svazku prvním je každé jedno kázání věnováno konkrétní aristokratické osobnosti, na což veřejnost nahlížela negativně. V předmluvě k druhému svazku tak nalézáme Dikastovu obhajobu. Přiznává zde také finanční podporu šlechty, kterou ale považuje za nutnou. V případě jeho *Postilly každodenní pobožné k modlení ustavičnému rannímu i večernímu na všech sedm dní přes celý tejdén nápomocné*⁶⁸ se spíše než o klasickou sbírku kázání k interpretaci liturgických textů jedná o pevně strukturované texty (úvodní píseň, komentovaný úryvek z Bible, závěrečná píseň či veršovaná modlitba) určené, jak již samotný název napovídá, pro jednotlivé dny v týdnu. Za zmínku stojí také jeho *Dialog aneb rozmlouvání pobožné Ducha s Duší*⁶⁹, ve kterém H. Bočková⁷⁰ nalézá jisté paralely se spisy J. A. Komenského. Mimo výše zmíněné přispěl Dikast svými latinskými verši do několika sborníků.⁷¹ Důležité je však zmínit,

⁶⁴ HRUBÝ, Hynek. *České postilly: studie literárně a kulturně historická*. Praha 1901, s. 14.

⁶⁵ DIKAST, Jiří. *Kázání při pohřbu Jana Primusa z Zvířetína*. Praha 1609.

⁶⁶ DIKAST, Jiří. *Modlitba Páně s výkladem krátkým, delším a nejdelším*. Praha 1586.

⁶⁷ DIKAST, Jiří. *Písničky církevní*. s. l., s. n., 1601–1625.

⁶⁸ DIKAST, Jiří. *Postilla každodenní pobožná k modlení ustavičnému rannímu i večernímu na všech sedm dní přes celý tejdén nápomocná*. Praha 1613.

⁶⁹ DIKAST, Jiří. *Dialog aneb rozmlouvání pobožné Ducha s Duší*. Praha 1602.

⁷⁰ BOČKOVÁ, Hana. *Knihy nábožné a prosté: k nábožensky vzdělávací slovesné tvorbě doby barokní*, Brno 2009, s. 180.

⁷¹ TRUHLÁŘ, Antonín, ed. et al. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě: Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemia et Moravia cultae*. Praha 2011, s. 46.

že přestože Dikasta řadíme mezi následovníky učení Martina Luthera, jeho dílo, jak uvádí Malura⁷², nenese vyhraněné luteránské rysy.

Autorovu popularitu a oblíbenost v předbělohorském období dokládají také díla, jež mu dedikovali čeští humanisté, např. Jan ml. Gryllus, básník Jan Campanus či tiskař Jiří Nigrinus.

⁷² MALURA, Jan. *Meditace a modlitba v literatuře raného novověku*. Ostrava 2002, s. 73.

POHŘEBNÍ KÁZÁNÍ JIŘÍHO DIKASTA

Pohřební kázání byla důležitou součástí společensky a politicky významných pohřbů již od raných dob křesťanských.⁷³ Na prahu raného novověku však prošla tato příležitostná kázání dynamickými změnami, a to jednak v souvislosti s rozšířením knihtisku, a zejména pak s příchodem německé reformace. Zatímco představitelé katolické církve dávali pozůstalým naději být zesnulému nápomocní a skrze skutky milosrdenství (zádušní mše, přímluvná modlitba, almužna) ulevit duši trpící v očistci, v průběhu 16. století Martin Luther zcela mění způsob promluvy nad mrtvým tělem. Zpochybňuje možnost spásy duše zemřelého prostřednictvím víry pozůstalých, neboť zastává názor, že klíčové je, zdali se sám nebožtík za svého života držel dobrých mravů a církevních hodnot. Tyto dojímavé texty by pak dle Luthera a jeho následovníků, mezi které lze řadit také Dikasta, měly sloužit zejména útěše a poučení pozůstalých.⁷⁴

Vedle duchovní písně a modlitby bylo kázání v raném novověku jedním z mála literárních útvarů, se kterými se pravidelně setkávaly všechny sociální třídy. Kázání pohřební se však týkalo pouze vybraných společenských vrstev, zejména vyšší šlechty, měšťanů a bohatých sedláků. Jak podotýká Miloš Sládek ve své monografii *Vítr jest život člověka, aneb Život a smrt v české barokní próze*, cena kázání byla cca dvacetkrát vyšší než cena samotného pohřebního obřadu,⁷⁵ nejednalo se tedy o obligatorní součást každého pohřbu. Také námi předkládaná kázání byla pronesena, v případě Kryštofa Trčky z Lípy, nad mrtvým tělem člena jednoho z nejvýznamnějších českých šlechtických rodů, nebo bohatých měšťanů, Barbory Flodtovy či Jana Primusa (jehož otec byl po smrti svého přítele, Václava Šíchovského,⁷⁶ povýšen do rytířského stavu).⁷⁷ A přestože byla tato kázání primárně součástí orální kultury, v průběhu druhé poloviny 16. století začala postupně vycházet tiskem jako prostředek vzpomínání na zemřelé. Samotné tisky pak byly určeny také širším vrstvám a dostaly se tak i k lidem, kteří daného nebožtíka vůbec neznali.⁷⁸

⁷³ PRCHAL PAVLÍČKOVÁ, Radmila. *O útěše proti smrti: víra, smrt a spása v pohřebních kázáních v období konfesionalizace*, Praha 2017, s. 33.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ SLÁDEK, Miloš. *Vítr jest život člověka aneb Život a smrt v české barokní próze*, Jinočany 2000, s. 159.

⁷⁶ Václav Šíchovský zemřel, aniž by po sobě zanechal potomky. Přídomek „ze Zvířetína“ po jeho smrti přešel na jeho přítele Pavla Primusa, ale také na bratry Jakuba, Václava a Jindřicha Sixty.

⁷⁷ PILNÁČEK, Josef, ed. *Staromoravští rodové*, Vídeň 1930, s. 89.

⁷⁸ Tato tištěná kázání se někdy stávala součástí sbírek útěšné a naučné literatury (Erbauungsliteratur) nebo vycházela v různých sbírkách a sbornících.

Přinést útěchu a poučení pozůstalým nebylo jediným cílem těchto kázání. Patrná je také snaha oslavit zemřelého a jeho rod a nabídnout zúčastněným příklad ctností hodný následování. Od tohoto se pak odvíjí také formální skladba kázání, která dle antického vzoru sestává ze tří částí: *laudatio*, ve kterém jsou oslavovány ctnosti a dobré mravy zesnulého, *lamentatio*, části věnované bédování a nářkům nad ztrátou daného zemřelého, a *consolatio*, tedy samotné útěchy pozůstalým. S přihlédnutím ke způsobu smrti či věku zemřelého se pak rozsah jednotlivých částí v kázáních mohl lišit, což dokládají i námi předkládané texty. Zatímco v případě heroické a poctivé smrti hrdiny, bojovníka, Kryštofa Trčky z Lípy, který „umřel dav se rád pro poctivost svou a vzdělání křesťanstva proti tomu ohavnému a krve křesťanské žízňivému nepříteli, Turku“⁷⁹ převažuje *laudatio*, v kázání nad zemřelým dítětem Janem Primusem ze Zvířetína je *laudatio* z pochopitelných důvodů téměř potlačeno (vyskytuje se jen minimálně, pouze v souvislosti s jeho rodem) a do popředí se dostává část útěšná, tedy *consolatio*.

Přestože měl autor kázání po obsahové stránce jistou míru volnosti, očekávalo se od něj, že o zesnulém bude hovořit jen v dobrém, jako o nositeli všech možných ctností a vykreslí ho jako ideál tehdejšího člověka, jenž nepodlehł hříchům a držel se dobrých mravů.

Oddělení samotného Slova Božího od informací o životě zesnulého nebylo v rané fázi protestantských kázání nikterak striktní. Bylo tedy jen na kazateli, zda a v jaké míře tzv. *personálie* do kázání zakomponuje. Obecně přijímaným a oblíbeným modelem evangelických pohřebních kázání se v 17. století stal způsob pojednání o životě a skutcích zesnulého přímo v samotném rétorickém vystoupení v rámci pohřebního obřadu.⁸⁰

Jak již bylo zmíněno, Dikast se v době předbělohorské těšil značné popularitě v utrakvistické církvi. Díky svému působení na farnostech v Prostějově, Jičíně a Praze se stal v daných místech lokální duchovní autoritou. Do výsledné podoby pohřebních kázání se pak dle Pavlíčkové⁸¹ větší či menší měrou podepisoval také vztah daného

⁷⁹ DIKAST, Jiří. *Pohřeb urozeného pána pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy*. Praha 1612, titulní list.

⁸⁰ PAVLÍČKOVÁ, Radmila. „Dobrá památka“, *pohřební kázání a starší české dějepisectví. Německé pohřební kázání nad kardinálem Harrachem z roku 1667* (dále jen „Dobrá památka“). *Theatrum historiae*, 2, 2007, s. 139.

⁸¹ PRCHAL PAVLÍČKOVÁ, Radmila. *O útěše proti smrti: víra, smrt a spása v pohřebních kázáních v období konfesionalizace*, Praha 2017, s. 205.

duchovního správce a zemřelého jedince (popř. jeho rodu), což můžeme pozorovat zejména v kázání nad Kryštofem Trčkou z Lípy.

Dnešním čtenářům pak tato kázání mohou odkrýt mnoho informací o životě zesnulého. Lze z nich vyčíst příbuzenské vztahy, mohou nám poskytnout jistý vhled do postavení určité společenské vrstvy a již jejich samotná existence nám napovídá také např. o finanční situaci daného zesnulého a jeho rodu (nákladnost takového kázání zmiňujeme výše). V případě Dikastova kázání nad Barborou Flodtovou je nám, i přes kazatelovu nezpochybnitelnou profesionalitu, poskytnut vhled do společenského postavení raně novověké ženy, a to již ze způsobu, jakým je zemřelá v kázání identifikována. Více než o jejich ctnostech se zde dočítáme o jejím původu ze starého a poctivého rodu a o jejím urozeném manželé.

Kázání při pohřbu Kryštofa Trčky z Lípy

Kázání bylo proneseno nad mrtvým tělem Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy, který zemřel v roce 1602 v bitvě u Bělehradu, vedené proti nepřítelům křesťanské Evropy, Turkům. Trčkově tělo se dostalo zpět z válečného tažení díky snaze jeho bratrance Jana Rudolfa Trčky, císařského rady. Tiskem kázání vyšlo až o deset let později v roce 1612 u Jiříka J. Dačického.

Jak jsme již zmiňovali, do popředí se v tomto textu dostává *laudatio*, tedy chvála života a skutků zemřelého. Velmi výrazně je zde patrná úcta k celému rodu: „Byl jest ten rod starožitný, vždycky válečný a bojovný, přistoupiv k tomu rod pánův z Žerotína.“⁸²

Hned v úvodu kázání Dikast píše, že Trčka „umřel jako rytíř statečný a mučedlník Kristů“.⁸³ Zejména způsob smrti zde tedy ovlivnil náladu, v níž se celé kázání nese. Kazatel připomíná, že smrt není v rukou člověka. Stejně jako je Bůh dárce života, je také pánem smrti. Útěchou pozůstalým zde má být právě ona heroická smrt zemřelého a věčné jméno, které si způsobem svého odchodu zasloužil: „Tak tento pán Božím řízením a vůli jeho touto smrtí poctivě padl před nepřitelem a umřel a věčné jméno sobě způsobil.“⁸⁴ Autor se tedy ve své promluvě neobrací pouze k přítomným pozůstalým, ale i k samotnému zemřelému, jehož ujistuje o jeho nesmrtelnosti.

⁸² DIKAST, Jiří. *Pohřeb urozeného pána pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy*. Praha 1612, s. 10.

⁸³ Tamtéž, titulní list.

⁸⁴ Tamtéž, s. 4.

Zároveň Dikast poukazuje na nevyhnutelnost smrti. Pozůstalým hořekujícím nad tím, že Trčka padl v boji daleko od domova, autor připomíná, že takové byly úmysly Boží. I kdyby byl nebožtík zůstal doma, mohl by skonat: „Řekl by někdo: Mohl doma zůstat, nebyl by zahynul. Odpovídám z podobenství: Kdo na moři se plaví, buď že v šífu sedí, buď že jí, buď že spí, buď že chodí, šíf předce plyne. Takže bychom i v truhle doma leželi, buď v táboře useděti chtěli, buď v potýkání byli, život náš předce jako šíf plyne.“⁸⁵

Autor kázání v tomto textu pracuje s toposem zvaným „ubi sunt“ (kde jsou), který se hojně vyskytuje ve funerálních textech všech žánrů (kázáních, konsolačních básních apod.). V rámci tohoto toposu jsou vyjmenovávány významné osobnosti (např. z antické mytologie nebo historie, z Bible apod.), které navzdory své moci, slávě, bohatství, síle atd. musely nakonec ustoupit smrti: „Alexander král nejvíce dal sobě to předkládati, že jest člověk smrtedlný, tak že pacholátko stávalo před jeho stolem a říkalo: *Memento te esse hominem mortalem*. Pamatuj, ó králi, na to, žeš smrtedlný. A na lovu uhoniv jelena, kterýž měl na sobě zlatý prsten, an byl zavěšen před mnoha věky, naříkal, že tak člověk dlouho nemůže živ býti. Ani bystrost, ani umění člověka od uložené smrti nevysvobozuje“.⁸⁶ Dikast tento topos v Trčkově kázání rozvíjí i dalšími příklady.

Stejně jako v dalších dvou kázáních je jeden z častých prostředků rétorizace textu u Dikasta hromadění přirovnání. Autorem kázání je toto využíváno hojně; někdy je rozšířené v paralelismus: „Nepadl jako Holofermus v rozkoši nezřízené, kterémuž Judit hlavu s’ala. Ale umřel jako udatný Hektor. A byť byl živ déle, mohl by hnáti nepřátely jako Hektor Řeky.“⁸⁷

Velká část tohoto kázání je věnována výčtu několika způsobů smrti, k čemuž autorovi slouží řada antických a biblických⁸⁸ parabol či exempel. Zmiňuje zde např. Julia Caesara, který opakovaně ignoroval varovné signály blížící se smrti: „Onen Julius císař měl mnohé výstrahy své smrti, však nemohl jí ujít“⁸⁹; Holoferna, kterému v opilosti byla s’ata hlava Juditou⁹⁰, nebo krále Theodorika⁹¹, jenž zemřel v úleku nad

⁸⁵ DIKAST, Jiří. *Pohřeb urozeného pána pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy*. Praha 1612, s. 9.

⁸⁶ Tamtéž. s. 5.

⁸⁷ Tamtéž. s. 8.

⁸⁸ Obecně napříč texty Dikast odkazuje především na knihy Starého Zákona (zejm. Žalmy, 1 Královská, 1 Mojžíšova). Nevyhýbá se ani knihám deuterokanonickým.

⁸⁹ DIKAST, Jiří. *Pohřeb urozeného pána pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy*. Praha 1612, s. 5.

⁹⁰ Tamtéž. s. 8.

⁹¹ Tamtéž. s. 8.

vlastním tyranstvím. Trčka však dle Dikasta zemřel jako poctivý rytíř a obhájce křesťanské víry a jeho smrt byla tedy poctivá a heroická, za níž by se ani „Pán Kristus nestyděl“.⁹²

Jak uvádíme již v úvodním odstavci, Trčkovu tělo bylo přivezeno zpět domů z bitevního pole jeho bratrancem Janem Rudolfem Trčkou. „Jestli pohřeb takových poctivých kryksmanův dobrá a poctivá věc? Veliká a chvalitebná jest pobožnost těch, kteří se starají, aby své milé přátely po bitvě pochovali.“⁹³ S odkazem na tuto skutečnost autor kázání zdůrazňuje důležitost pohřbu ve vlasti. Ačkoli Trčka zemřel v cizině, dostalo se mu požehnání spočinout v rodné zemi. Zároveň však Dikast podotýká, že ani ti, kteří nemají hrob, protože zahynuli v boji, nejsou Hospodinem zavrženi. Obě tvrzení jsou opět doložena řadou exemplů.

Kázání při pohřbu Jana Primusa ze Zvířetína

Útěchu pozůstalým mělo přinést rovněž Dikastovo kázání pronesené při pohřbu malého chlapce Jana Primusa ze Zvířetína. I přes tehdejší vysokou dětskou úmrtnost byla ztráta dítěte pro pozůstalé vždy těžká. Pro samotného kazatele pak bylo o to větší výzvou, aby útěcha nepůsobila lacině.

Zármutku nad bolestnou smrtí dítěte věnuje ve své studii kapitolu Pavel Král⁹⁴. Poukazuje na skutečnost, že přestože se v období raného novověku jednalo o základní lidský pocit, intenzita zármutku nemusela být vždy totožná. V případě nešťastného úmrtí novorozence byla jako největší tragédie vnímána smrt dítěte, jež ani nestačilo projít křtem⁹⁵. Smrt dítěte, které bylo prostřednictvím křtu zbaveno prvotního hříchu, nebyla prožívána s takovou bolestí a zármutkem.

Král⁹⁶ rovněž píše, že největší pohromou pro rodiče bylo, když dítě přišlo na svět zdravé, ale poté z různých důvodů zemřelo, což pravděpodobně nastalo v případě malého Primusa. V souvislosti s tím rozvíjí Dikast hned v úvodu tohoto dojmavého textu myšlenku o pomíjivosti lidského života. Více než samotný způsob smrti,⁹⁷ jako tomu bylo v případě Trčky z Lípy, je zde akcentována především neposkvrněnost

⁹² DIKAST, Jiří. *Pohřeb urozeného pána pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy*. Praha 1612, s. 7.

⁹³ Tamtéž. s. 12.

⁹⁴ KRÁL, Pavel. *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*. České Budějovice 2004, s. 144.

⁹⁵ Pro tyto případy byly ve francouzském prostředí zřizovány tzv. svatyně pro opožděný křest, ve kterých se rodiče snažili dodatečně pokřtít již mrtvé dítě.

⁹⁶ KRÁL, Pavel. *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*. České Budějovice 2004, s. 147.

⁹⁷ V tomto případě se dozvídáme pouze to, že malý Primus „velmi pěkně a tiše umřel“.

malého chlapce: „Chtěl čistý ženich Ježíš Kristus míti ho za čistého“⁹⁸ a naděje na dobrý posmrtný život, kdy Dikast káže, že nerodíme děti pro tento bídny pozemský život, ale pro budoucí život nebeský.

Útěšná část je v tomto kázání z naprosto pochopitelných důvodů dominantní. Básnické prostředky Dikastovy rétoriky zde připomínají rétoriku barokní. Častá je zde enumerace a rostlinná metaforika poukazující na pomíjivost života, např. „Tuť smrt procházejíc se v zahradě vonného kvítička utrhla milostný kvítek, kterýž libě voněl rodičům (...)“⁹⁹ či „milostný strůmek“¹⁰⁰. Zejména v tomto textu Dikast hojně využívá paralelismus: „Tuť zlatá makovice spadla z domu otcova, nebo syn jest okrasa domu otcova“.¹⁰¹ O zemřelém chlapci se autor několikrát vyjadřuje jako o červíčkovi např. „bílý červíček mrtvý ležeti bude v hrobu“.¹⁰² Dikast se v tomto textu uchyluje rovněž k personifikaci smrti: „Tu smrt procházejíc se v krásné zahrádce utrhla jablko, an ještě neuzrálo, brzo je utrhla“.¹⁰³

Opakovaně využívaným spojením je zde *dům pláče* a *dům radosti*. Jedná se o základní koncept, na němž je kázání postaveno. Dům pláče Dikast definuje jako místo strachu, bolesti, slz a utrpení. Je to místo smrti, ale také narození. Dům radosti je pak místem (nebo chvílí) štěstí, veselí a obecně všeho dobrého. Za oběma však dle autora stojí Bůh. Dualita *dům pláče* – *dům radosti*, kterou v kázání rozvíjí, přivedla Dikasta k úvaze o možné analogii s učením manichejců, s nímž polemizuje: zatímco manichejská hereze předpokládala dva bohy, dobrého a zlého, křesťan musí přijmout myšlenku, že jediný a svrchovaný Bůh je dárce dobrého i zlého. Ono „zlé“, zejména bolest a smrt, však není pro věřícího nikdy definitivní, neboť má naději na věčný život.

Také do této pohřební řeči Dikast zakomponoval mnoho biblických parabol. Zmiňuje zde spor dvou žen o přeživší dítě, který moudře a spravedlivě vyřešil král Šalomoun. Zajímavé však je, že se zde vyskytuje rovněž reference k Písni Šalomounově, což není obvyklý text, na který by se v pohřebních kázáních odkazovalo.

Dikast v tomto kázání poukazuje také na bolestný fakt, jež způsobila Primusova smrt, tedy na absenci mužského dědice potřebného pro zachování rodu

⁹⁸ DIKAST, Jiří. *Kázání při pohřbu Jana Primusa z Zvířetína*. Praha 1609, s. 14.

⁹⁹ DIKAST, Jiří. *Kázání při pohřbu Jana Primusa z Zvířetína*. Praha 1609, s. 10.

¹⁰⁰ Tamtéž. s. 6.

¹⁰¹ Tamtéž. s. 9.

¹⁰² Tamtéž. s. 14.

¹⁰³ Tamtéž. s. 10.

(rodičům zůstala dcera). Rodiče konejší větou: „Nechtěl milý Otec nebeský, aby syn váš zde na zemi kupcem byl, tak jakož jste vy snad o něm uložili, ale dal jemu lepší kupectví u sebe v nebi. Než trápí vás péče, že snad nepozustavíte dědice na tomto nastalém světě, aby rod váš a památka jména zachována byla.“¹⁰⁴ V souvislosti se ztrátou dědice a snahou o zachování rodu (a rodového majetku) zmiňuje Král¹⁰⁵ pocity selhání a nenaplnění očekávání, které se vzhledem ke společenské roli dostavovaly po smrti dítěte u (zejm. šlechtických) žen. Výhodiskem z napětí a svým způsobem i prevencí pro případ dalších takových nešťastných úmrtí potomků pak byla permanentní gravidita, jež dávala naději na nový život.

Zajímavý je v tomto textu autorův přístup ke snům, neboť postoj křesťanství ke snům byl obecně spíše negativní (a to zejména ke snům prorockým). Autor kázání zde však snům připisuje velký význam s tím, že mohou předpovědět budoucí věci zlé i dobré. Sny prorokující rodičům smrt potomků interpretuje jako boží připomenutí lidské smrtelnosti. Odkazuje přitom na biblická místa, kde je sen poselstvím od Hospodina.

Pouze v tomto kázání je explicitně vyjádřen kazatelův souhlas s pořízením kopie textu pro potřeby pozůstalých, v němž je přítomný topos falešné skromnosti: „Však k snažné žádosti vaší snadně povolují, aby mé pohřební, ač pro nedostatečnost mou prosté kázáníčko, vypsáno a vám v ruce dáno bylo.“¹⁰⁶

Kázání při pohřbu Barbory Flodtovy

Při pohřbu urozené a vzácné paní Barbory Flodtovy přednesl Dikast své kázání v roce 1608. Přes nepopíratelnou profesionalitu Dikasta jako kazatele, nám toto kázání poskytuje vhled do neplnoprávného společenského postavení ženy v raném novověku, které vyplývá již ze způsobu, jakým je zemřelá v textu identifikována – tedy na základě příbuzenských vztahů (zejména) k mužům. Z jejích ctností se dočítáme o šlechetnosti, poctivosti a o tom, že byla dobrá matka a manželka.

Barbora Flodtova zemřela po (zřejmě dlouhé) nemoci. Útěchou pozůstalým tak má být zejména skutečnost, že byla osvobozena od strastiplné cesty na tomto světě a že již nebude trpět: „Kolikrát pobožně v své nemoci slzy vylévala, ale již setřel Pán Bůh všelikou slzu s očí její a smrti již více nebude se báti, aniž míti bude kvílení, ani

¹⁰⁴ DIKAST, Jiří. *Kázání při pohřbu Jana Primusa z Zvířetína*. Praha 1609, s. 2.

¹⁰⁵ KRÁL, Pavel. *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*. České Budějovice 2004, s. 148.

¹⁰⁶ DIKAST, Jiří. *Kázání při pohřbu Jana Primusa z Zvířetína*. Praha 1609, s. 3.

křik, ani bolest, nebo ten přežalostný způsob pominul“.¹⁰⁷ Krom nemoci se dle Dikasta Flodtova zbavila také největší těžkosti našeho světa, tedy hříchu. Toto Pavlíčková označuje za standardní součást kázání: „Ideově právě touto pasáží kázání vrcholí: předechází text, líčící ctnosti a skutky zesnulého, graduje popisem jeho blažené smrti, která má pozůstalé utvrdit v naději, že zesnulý došel spásy (...)“.¹⁰⁸ Dále také: „Tělesné neduhy jsou často detailně popisovány právě proto, aby v kontrastu s utrpením, jež umírajícímu přinesly, mohli kazatelé vyzdvihnout jeho trpělivost, mírnost a odvahu“.¹⁰⁹

Autor v tomto kázání rozvíjí myšlenku, jakou má Bůh moc nad našimi životy „Dokud dvěře života nám jsou ode Pána otevřeny, potud jich nám žádný nezavře. Ale jak jen Pán rukou pokyne, dvěře života našeho budou zavřeny.“¹¹⁰

Za povšimnutí zde stojí ještě určitá, konfesně vyostřená, část textu, kdy se autor kázání ohrazuje vůči útlaku ze strany katolické církve a náboženské nesvobodě: „jsme ze všech strán obklíčení přísahou proti nám zavázalými nepřátely, kteří jsou nepřátelé a protivníci evangelium a církve, a tak jsme vprostřed vlkův, lvův, zubřic, an nám utrhají, an potupují a odsuzují, an brání, an uklady strojí a vymejšlejí.“¹¹¹

V textu autor opět využil bohatou škálu rétorických prostředků. Je možné dokonce říci, že koncept tohoto kázání je ze všech tří námi editovaných textů nejméně promyšlený, o to více Dikast pracuje s rétorizací textu (enumerace, perifáze, řečnické otázky...): „Jaká nebezpečnoství jsou na zemi, na moři, v království, v knížetství, v markrabství zemském na zámcích, v městech, na tvrzích, v domích. Kde místo bezpečné? Jací na lidech přístrachové? Jaká myšlení, co a jak dále bude?“¹¹²

¹⁰⁷ DIKAST, Jiří. *Pohřební kázání při křesťanském pohřbu urozené a vzáctné paní Barbory Flodtovy*, Praha 1612, s. 8.

¹⁰⁸ PAVLÍČKOVÁ, Radmila. *Prolínání maskulinní a feminní identity: Rituál umírání a smrti v pohřebních kázáních nad muži a ženami v raném novověku. In Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti. Koncepty, metody, perspektivy*. Praha 2012, s. 114.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 115.

¹¹⁰ DIKAST, Jiří. *Pohřební kázání při křesťanském pohřbu urozené a vzáctné paní Barbory Flodtovy*, Praha 1612, s. 3.

¹¹¹ Tamtéž, s. 11.

¹¹² Tamtéž, s. 8.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo vytvořit edici tří raně novověkých pohřebních kázání z pera novoutrakvistického kněze Jiřího Dikasta. Přestože lze na poli teoretického bádání v posledním desetiletí pozorovat zvýšený zájem o raně novověkou funerální homiletiku, nejsme si vědomi, že by právě těmto kázáním někdo věnoval pozornost. Domníváme se, že i přes nízký počet námi předkládaných textů může čtenáře zaujmout rozdílný přístup kazatele k obsahu kázání v závislosti na způsobu smrti, pohlaví či věku zemřelého.

Ediční zásady, jež shrnujeme v *Ediční poznámce*, jsme stanovili na základě odborných studií a zohlednili jsme rovněž praxi edic raně novověkých textů z posledních let. Záměrem bylo zpřístupnit původní texty dnešnímu čtenáři. Dikastova kázání jsme transkribovali do současného pravopisného systému, odstranili jsme původní grafiku, ale snažili jsme se zachovat většinu dobových tvaroslovných specifik a zvukovou podobu předbělohorské češtiny. Výrazněji jsme zasahovali pouze v místech, kde se jednalo o zřejmou chybu. Výrazy, které by pro současného čtenáře mohly být problematické vysvětlujeme vždy na konkrétní stránce v poznámkách pod čarou. Pomoci zorientovat se v textech by měly také stručné vysvětlivky některých reálií přiloženy na samém konci *Ediční poznámky*.

Dovolili jsme si připojit také krátký *Doprovodný komentář*, v němž nejprve stručně představujeme samotného autora kázání Jiřího Dikasta, neboť se domníváme, že se nejedná o obecně známou osobnost. Jak jsme však zjistili, mnoho informací o něm k dohledání není.

V závěru práce věnujeme pozornost samotným kázáním. Všimáme si, jak citlivě kazatel pracuje s danými texty v kontextu způsobu smrti, věku úmrtí či pohlaví zemřelého. Pozornost věnujeme rovněž stylu Dikastových promluv a literárním prostředkům užitých v jeho kázáních.

ANOTACE

Příjmení a jméno autorky:	Rožnovská Kateřina
Název katedry a fakulty:	Katedra bohemistiky Filozofické fakulty, Univerzita Palackého v Olomouci
Název diplomové práce:	Pohřební kázání Jiřího Dikasta (edice a komentář)
Vedoucí práce:	Mgr. Jana Kolářová, Ph.D.
Počet znaků:	124 547
Počet příloh:	0
Počet titulů použité literatury:	59

Klíčová slova:

edice, Jiří Dikast, pohřební kázání, funerální homiletika, raný novověk

Keywords:

Edition, Jiří Dikast, Funeral Sermons, Funeral Homiletics, Early Modern Age

Anotace

Cílem práce je zpřístupnit dnešnímu čtenáři v podobě moderní edice raně novověká pohřební kázání z pera utrakvistického kněze Jiřího Dikasta. Základem ediční úpravy textů je přepis do novočeského pravopisného systému při zachování zvukové podoby jazyka a jeho tvaroslovných zvláštností. V doprovodném komentáři pak stručně představujeme autora, Jiřího Dikasta, a věnujeme pozornost jednotlivým kázáním.

Summary

The aim of the thesis is to create a modern edition of the Early Modern funeral sermons by the Utraquist priest Jiří Dikast. The basis of the editorial work on texts represents the transcription into the New Czech orthographic system while preserving both the sound form of the language and its morphological peculiarities. In the accompanying commentary, we briefly introduce the author, Jiří Dikast, and pay attention to the individual sermons.

RESUMÉ

In this thesis we want to present to readers the early modern funeral sermons by the Utraquist priest Jiří Dikast by its present-day edition. Although there has been an increased interest in early modern funeral homiletics in the field of theoretical research in the last decade, we are not aware that anyone is paying attention to these sermons.

The core of this thesis is made of the transcription of texts to modern day grammar system. Changes we made to the text are included in Editorial Note. We tried to keep language curiosities and phonetic form of the time period. All changes are based mainly on the principles formulated in the theoretical studies of Jiří Daňhelka (1985) and Josef Vintr (1998). However, we also looked for inspiration in newer editions of early modern texts, especially from Hana Bočková (2017), Jiří Just (2011) or Jan Malura (2019).

We believe that today's reader can understand the texts we present, so we do not consider it necessary to add a separate glossary of terms. A few terms that could be problematic are briefly explained in the footnotes. However, in the Editorial Note, we briefly put into context some of the personalities or places mentioned in the texts.

In other part of this thesis we briefly focus on life and writings of the author of these sermons, Jiří Dikast, because we think that he is not a well-known personality. Subsequently, we also pay attention to the sermons themselves. We notice how sensitively the author works with the given texts in the context of the manner of death, the age of death or the sex of the deceased, because in the case of Kryštof Trčka of Lípa it was a heroic death in the fight with the Turks, in the case of Jan Primus it was the sudden death of a small child and in the case of Barbora Flodtova the liberating death of a woman after a long illness. We also pay attention to the style of Dikast's speeches and the literary means used in his sermons.

SEZNAM ZDROJŮ

Primární literatura

CANDIDUS, Pantaleon. *De praeparatione et consolatione Christi fidelium ad mortem*. Herborn: Christophorus Corvinus, 1600.

DIKAST, Jiří. *Dialog aneb rozmlouvání pobožné Ducha s Duší*. Praha: dědicové Daniela Adama z Veleslavína, 1602. (Knihopis č. K02158)

DIKAST, Jiří. *Kázání při pohřbu Jana Primusa z Zvířetína (syna slovatného pana Pavla Primusa z Zvířetína a paní Doroty Čechtické z Kranichfeldu, měštěnána a souseda města Prostějova)*. Praha: dědicové Daniela Adama z Veleslavína, 1609. (Knihopis č. K02162)

DIKAST, Jiří. *Modlitba Páně s výkladem krátkým, delším a nejdelším*. Praha: s. n., 1586. (Knihopis č. K02164)

DIKAST, Jiří. *Písničky církevní*. s. l., s. n., 1601–1625. (Knihopis č. K02174)

DIKAST, Jiří. *Pohřební kázání při křesťanském pohřbu urozené a vzáctné paní Barbory Flodtovy rozené Nosticové z Belvic etc.* Praha: Jiří Jakubův Dačický, 1608. (Knihopis č. K02163)

DIKAST, Jiří. *Pohřeb urozeného pána pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy etc. pána na Smiřicích, Opočně, a Frymburce*. Praha: Jiří Jakubův Dačický, 1612. (Knihopis č. K02175)

DIKAST, Jiří. *Postilla každodenní pobožná k modlení ustavičnému rannímu i večernímu na všech sedm dní přes celý tejdén nápomocná*. Praha: Jiří Jakubův Dačický, 1613. (Knihopis č. K02177)

DIKAST, Jiří. *Postilla: Nebo, kázání krátká na Evangelia svatá*. Praha: Jiří Jakubův Dačický, 1612. (Knihopis č. K02176)

IDIOTA (pravé jméno: JORDAN, Raymund). *Modlitby pobožných a horlivých rozjímání o milování Boha a pravé trpělivosti přeložené Jiřkem Dikastem*. Přeloženo Jiřím Dikastem. Praha: s. n., 1598. (Knihopis č. K03347)

Sekundární literatura

Biografický slovník českých zemí. Sešit XIII., Dig-Doš. Vydání první. Praha: Libri, 2010. ISBN 978-80-7277-416-6.

BOČKOVÁ, Hana. *Knihy nábožné a prosté: k nábožensky vzdělávací slovesné tvorbě doby barokní*. Brno: Matice moravská, 2009. Knihnice Matice moravské. ISBN 978-80-86488-58-5.

BOČKOVÁ, Hana. 2017. *Ediční poznámka*. In: *Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic: Putování, aneb, Cesta z království českého do města Benátek, odtud po moři do země Svaté, země Jüdské a dále do Egypta a velikého města Kairu*. Editor Hana BOČKOVÁ. Praha: Host, 2017. Česká knihnice (Host). s. 427–443. ISBN 978-80-88069-31-7.

BRDLÍK, František. *Průvodce po dějinách věku starého, středního a nového*. Přerov: Knihotiskárny a kamenotiskárny společenstva, 1891. s. 50.

BURIAN, Jan. *Římské impérium: vrchol a proměny antické civilizace*. Vyd. 2., dopl. Praha: NS Svoboda, 1997. ISBN 80-205-0536-9.

DAŇHELKA, Jiří. 1985. *Směrnice pro vydávání starších českých textů*. In: *Husitský Tábor*, Tábor: Husitské muzeum v Táboře, 8, s. 285–301. ISSN 0231-6080.

DAŇHELKA, Jiří. *Textologie a starší česká literatura*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2013. Varianty. ISBN 978-80-85778-93-9.

DAVID, Zdeněk V. *Nalezení střední cesty: liberální výzva utrakvistů Římu a Lutherovi*. Praha: Filosofia, 2012. Studie a prameny k dějinám myšlení v českých zemích. ISBN 978-80-7007-369-8.

DECRET, François. *Máni a tradice manicheismu*. Bratislava: CAD Press, 1994. Světové duchovní proudy. ISBN 80-85349-30-2.

DELUMEAU, Jean. *Hřích a strach: pocity viny na evropském Západě ve 13. až 18. století*. Praha: Volvox Globator, 1998. Garuda. ISBN 80-7207-180-7.

DVORSKÝ, František. *Založení kláštera Valdického Albrechtem z Waldšteina*. *Časopis Musea království Českého*. Praha: Matice česká, 1901, 75(2), 179–203. ISSN 1210-9746.

HAVEL, Rudolf, ed. a kol. 2006. *Editor a text: úvod do praktické textologie*. 2. vyd. Praha: Paseka. 182 s. ISBN 80-7185-653-3.

HÉRODOTOS. *Dějiny*. Přel. Jaroslav ŠONKA. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1192-7.

HRUBÝ, Hynek. *České postilly: studie literárně a kulturně historická*. Praha: Jubilejní fond Král. české společnosti nauk, 1901. Spisy poctěné jubilejní cenou Královské české společnosti nauk v Praze; Číslo XII.

JUST, Jiří. 2011. *Jazykové zásady edice*. In: *Kněžská korespondence Jednoty bratrské v českých diecézích z let 1610–1618: hned jsem k Vám dnes naschválí poslíka svého vypravil*. Editor Jiří JUST. Praha: Scriptorium, s. 55–62. ISBN 978-80-87271-32-2.

KOLDINSKÁ, Marie. *Každodennost renesančního aristokrata*. Vyd. 2. Praha: Paseka, 2004. Historická paměť. ISBN 80-7185-639-8.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Historie o těžkých protivenstvích církve české: historie z let 1756, 1844, 1869, 1870*. Praha: Blahoslav, 1952.

KOPECKÝ, Milan. *K české barokní homiletice*. Brno, 1968.

KOSÁK, Michal a Jiří FLAIŠMAN. *Editologie: (od náčrtu ke knize)*. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2018. Varianty. ISBN 978-80-88069-62-1.

KOSEK, Pavel. *Historická mluvnice češtiny I*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6906-0.

KOSEK, Pavel. 2001. *Transkripční poznámka*. In TANNER, Matěj. *Hora Olivetská*. Editor Jan MALURA, editor Pavel KOSEK. Brno: Host, s. 181–189. ISBN 80-7042-594-6.

KRÁL, Pavel. *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*. České Budějovice: Historický ústav Jihočeské univerzity, 2004. Monographia historica. ISBN 80-7040-697-6.

MALURA, Jan. *Meditace a modlitba v literatuře raného novověku*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015. ISBN 978-80-7464-698-0.

MALURA, Jan. *Žánrová hybridizace v české literatuře 16. a 17. století*. In *Žánrové aspekty starší literatury*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2010. 184 s. Spis Ostravské univerzity v Ostravě; č. 224/2010. ISBN 978-80-7368-854-7.

MALURA, Jan a Jakub IVÁNEK. *Horo krásná, spanilá!: poutní písně na Moravě (1600-1850)*. Brno: Host, 2019. ISBN 978-80-7577-826-0.

MALURA, Jan. *Dikast, Jiří*. In Storchová, L. (ed.) et al. *Companion to Central and Eastern European Humanism*. Volume 2. The Czech Lands. Part I. A-L. Berlín - Boston, de Gruyter 2020, s. 365-369

MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník aneb Kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě podle starých pramenů a dávných ne vždy věrných svědectví*. 2. Vyd. 1. Praha: Horizont, 1997. 237 s., 58 s. obr. příl. ISBN 80-7012-091-6.

NĚMEC, Bohumil, ed. *Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému*. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-057-8.

NOVOTNÝ, Adolf. Biblický slovník. 2., zcela přeprac. a rozšíř. vyd. Praha: Kalich, 1956.

OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0797-0.

PILNÁČEK, Josef, ed. *Staromoravští rodové*. 2. vyd. Brno: St. archiv, 1972. 634, s. 89.

PAVLÍČKOVÁ, Radmila: „Dobrá památka“, *pohřební kázání a starší české dějepisectví. Německé pohřební kázání nad kardinálem Harrachem z roku 1667*. *Theatrum historiae*, 2, 2007, ISSN 2571-0621. s. 139.

PRCHAL PAVLÍČKOVÁ, Radmila. *O útěše proti smrti: víra, smrt a spása v pohřebních kázáních v období konfesionalizace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2017. ISBN 978-80-7422-579-6.

PRCHAL PAVLÍČKOVÁ, Radmila. *Triumphus in mortem: pohřební kázání nad biskupy v raném novověku*. České Budějovice: Veduta, 2008. ISBN 978-80-86829-39-5.

PAVLÍČKOVÁ, Radmila. *Prolínání maskulinní a feminní identity: Rituál umírání a smrti v pohřebních kázáních nad muži a ženami v raném novověku*. In *Konstrukce maskulinní identity v minulosti a současnosti. Koncepty, metody, perspektivy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 114. ISBN 978-80-7422-218-4.

RANKIN, David. *Tertullianus a církev*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. Významné postavy křesťanské tradice. ISBN 80-85959-95-x.

SLÁDEK, Miloš, ed. *Svět je podvodný verbíř, aneb, Výbor z českých jednotlivě vydaných svátečních a příležitostných kázání konce 17. a prvních dvou třetin 18. století*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005. 525 s. ISBN 80-7203-709-9.

SLÁDEK, Miloš. *Vítr jest život člověka aneb Život a smrt v české barokní próze*. [Jinočany]: H & H, 2000. ISBN 80-86022-47-1.

STEINER, Martin. 1999. Ediční pravidla pro vydávání latinských spisů J. A. Komenského. *Listy filologické*, Praha: Ústav pro klasická studia AV ČR, 122, s. 232–240. ISSN 0024–4457.

TRUHLÁŘ, Antonín, ed. et al. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě = Enchiridion renatae poesis Latinae in Bohemia et Moravia cultae*. 1. vyd. Praha: Academia, 1966–2011. 6 sv. ISBN 978-80-200-1986-8.

VINTR, Josef. *Zásady transkripce textů z barokní doby*. In: *Listy filologické*. Praha: Ústav pro klasická studia AV ČR, 121, 1998, str. 341–346. ISSN 0024-4457.

VERGILIUS. *Aeneis*. Přel. Otmar Vaňorný. Praha: Svoboda, 1970.

VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy: starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století: papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod*. 2. vyd. Praha: Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. Bibliotheca Strahoviensis. ISBN 978-80-7277-390-9.

VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*. Praha: Rybka Publishers, 1999. ISBN 80-86182-24-x.

WOLFOVÁ, Eva, ed. *Česká literatura doby baroka: sborník příspěvků k čes. lit. 17.-18. století*. 1. vyd. Praha: Památník národního písemnictví, 1994. 283 s. Literární archiv; Roč. 27/1994. ISBN 80-85085-12-7.

Internetové zdroje:

Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. Dostupné z: <http://madla.ujc.cas.cz/>.

Příruční slovník jazyka českého a databáze lexikálního archivu [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. Dostupné z: <http://psjc.ujc.cas.cz/>.

Slovník spisovného jazyka českého [online]. Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>.

Vokabulář webový: webové hnízdo pramenů k poznání historické češtiny [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., oddělení vývoje jazyka. © 2006–2020. Verze dat 1.1.15 [cit. 20. 6. 2020]. Dostupné z: <https://vokabular.ujc.cas.cz>

SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH

1. Titulní list kázání nad Jaroslavem Kryštofem Trčkou z Lípy, DIKAST, Jiří. *Pohřeb urozeného pána pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy etc. pána na Smiřicích, Opočně, a Frymburce.*
s. 7
2. Titulní list kázání nad Janem Primusem ze Zvířetína, DIKAST, Jiří. *Kázání při pohřbu Jana Primusa z Zvířetína (syna slovuťného pana Pavla Primusa z Zvířetína a paní Doroty Čechtické z Kranichfeldu, měštěnána a souseda města Prostějova).*
s. 21
3. černé heraldické razítko knihovny Lobkoviců „BIBLIOTHECA P.D.L.“ DIKAST, Jiří. *Kázání při pohřbu Jana Primusa z Zvířetína (syna slovuťného pana Pavla Primusa z Zvířetína a paní Doroty Čechtické z Kranichfeldu, měštěnána a souseda města Prostějova).*
s. 23
4. Titulní list kázání nad Barborou Flodtovou, DIKAST, Jiří. *Pohřební kázání při křesťanském pohřbu urozené a vzáctné paní Barbory Flodtovy rozené Nosticové z Belvic etc.*
s. 35